

המדור הביבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תשס"ד

רשימה קודמת:

אסיא פ"א-פ"ב (כרך כ"א, חוב' א-ב), אדר א' תשס"ח, עמ' 145-198

תוכן הפרקים

1	-	42	1. תפילין, תפילה, ברכות
43	-	105	2. שבת
106	-	139	3. מועדים
140	-	182	4. איסור וטהרה
183	-	215	5. נדרים, צדקה, מילה
216	-	275	6. רפואה, השתלות
276	-	358	7. נשים, הפריית
359	-	382	8. נזיקין, הפלות

רשימת הספרים וכתבי העת

1. **אדני פז ג** הרב אלון אבידר, ראש העין
2. **אדרת תפארת ד** הרב אברהם דורי, ירושלים
3. **אוצרות ירושלים ג, ד** הרב משה אברהם לנדא, ירושלים
4. **אור דוד א** הרב דוד אזולאי, אשדוד
5. **אורות אביב** ישיבת אורות אביב, דרום תל אביב
6. **אורחות משפט** הרב יצחק צבי אושינסקי, ירושלים
7. **אלישיב הכהן א** הרב דקל כהן, בני ברק
8. **אסיא ע"ג-ע"ד** מכון שלזינגר ליד המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
9. **ארחות 55** המועצה הדתית, חיפה
10. **הבאר כד** שומעי לקחו של הרב דב וייס, ירושלים
11. **בית אהרן וישראל** מוסדות קרלין-סטולין, ירושלים
12. **(בית ראובן א** הרב ראובן ללוש, ירושלים)
13. **בני בנים ד** הרב יהודה הרצל הנקין, ירושלים
14. **בקש שלמה** הרב שלמה אבן דנאן, פאס במרוקו
15. **ברכת שמואל** הרב שמואל ברגר, ברוקלין
16. **דברי בניהו ח** הרב בניהו דיין, ירושלים
17. **דברי יציב ז** הרב יקותיאל יהודה הלברשטם, נתניה
18. **דברי סופר** הרב אברהם שמואל בנימין סופר, ערלוי
19. **דברי שלום ו** הרב שלום יצחק מזרחי, ירושלים
20. **דרכי חושן ג** הרב יהודה משה סילמן, בני ברק
21. **הרי יהודה א** הרב יהודה משה יוסף, ירושלים
22. **והרים הכהן ג** הרב ירמיה מנחם כהן, אנטוורפן
23. **ויען שמואל ז** ישיבת כסא רחמים, בני ברק
24. **ויען יוסף ד** הרב יוסף גרינולד, ברוקלין
25. **ויען יצחק** הרב יצחק בן שושן, קרית ספר
26. **זך ונקי** ועד רבני זק"א, ירושלים
27. **זכור לאברהם** בית מדרש ישיבת אליהו, חולון
28. **זכרון יצחק** הרב יצחק הוכגלרנטר, זמושץ
29. **זרע יעקב כג** ראשי ולומדי הכוללים בשיכון סקווירא, ניו יורק
30. **חבל נחלתו ג** הרב יעקב אפשטיין, עצמנה
31. **חיי אברהם** הרב אברהם חיים שפיצר, ברוקלין
32. **יביע אומר י** הרב עובדיה יוסף, ירושלים

הרב אליהו ילוז, טבריה	33. יש מאין א
קרן אברהם הכהן, ירושלים	34. כתר תורה
הרב אריה הורביץ, בני ברק	35. לב אריה
בית מדרשו של הרב שמואל ווזנר, בני ברק	36. מבית לוי ט
הרב גדליהו אקסלרוד, חיפה	37. מגדל צופים ב
הרב לוי יצחק גרינולד, צעהלים וברוקלין	38. מגדלות מרקחים
הרב סעדיה אריבי, אשדוד	39. מדאני אסא א
הוצאת מוריה, ירושלים	40. מוריה
הרב יהודה אלטמן, מ' טשאטה בהונגריה	41. מי יהודה א-ב
הרב יעקב יצחק קליין, באר שבע	42. מנחת יעקב
הרב ישעיהו פנחס רוטנברג, ירושלים	43. מנחת פרי ד
הרב לוי רבינוביץ, ירושלים	44. מעדני מלכים א
מוסד ברייער של פועלי אגודת ישראל, ירושלים	45. המעין מד
הרב אברהם חפוטא, פתח תקוה	46. מענה לשון א-ד
הרב אריה גמליאל, שדרות)	47. (מעשה ארג א
ישיבת כרם ביבנה	48. מפירות הכרם
הרב שלמה שמשון קרליץ, בני ברק	49. משפטי שלמה
בית מדרש דמתיבתא תורה ודעת, ברוקלין	50. המתיבתא
הרב פתחיה מרדכי בירדוגו, מקנס במרוקו	51. נופת צופים א-ב
הרב אסי הלוי אבן יולי, ירושלים	52. נחלת לוי א
הרב יוסף קאפח, ירושלים	53. עדות ביהוסף
הרב יעקב בירדוגו, מקנאס (תשנ"ו)	54. עדות ביעקב
מרכז תורני לאומי, צפת	55. עורי צפון 9, 10
ישיבת עטרת כהנים, ירושלים העתיקה	56. עטורי כהנים
הרב שלמה דיין, ירושלים	57. עטרת שלמה
הרב יצחק זילברשטיין, בני ברק	58. עלינו לשבח ג-ד
הרב יחזקאל ראטה, ברוקלין	59. עמק התשובה א-ז
הרב ישראל חיים מוטייב, בני ברק	60. עשה חיל א-ב
הרב שמואל דוד מונק, חיפה	61. פאת שדך א-ג
כולל להוראה על שם הרב יעקב לנדא, בני ברק	62. פעמי יעקב נו
מכון הלכתי-אקטואלי דרך אליעזר, ירושלים	63. צהר יב, יג
הרב שאול ברייש, ציריך	64. שאלת שואל ב
הרב עוזי מימון, בני ברק	65. שבות עמי א
הרב יחזקאל מוצפי, ירושלים	66. שדה יחזקאל א

67. **שיח יצחק א** הרב יצחק חדאד, ג'רבה
 68. **שמרו משפט** הרב שלמה זעפרני, ירושלים
 69. **שעשועי אורייתא א** מפעל ועד לחכמים, ברוקלין
 70. **תחומין כד** מכון צומת, אלון שבות
 71. **תפארת אירופה א** מרכז רבני אירופה, בריסל
 72. **תפארת צבי** ספר זכרון לר' צבי בנדיקט, לונדון
 73. **תפלה למשה ג** הרב משה לוי, בני ברק
 74. **תקפו של יוסף א** הרב יוסף אלמאליח, גיברלטר

מפתח השמות

- אבירד, ר' אלון 65
 אבינר, ר' שלמה 258
 אבן דנאן, ר' שלמה 346
 אבן יולי, ר' אסי 197, 178, 164
 אדלר, ר' יעקב יוסף 97
 אולמן, ר' שלמה זלמן 62
 אורנשטיין, ר' גדליה 294
 אושינסקי, ר' יצחק צבי 372, 251, 244, 239
 אזולאי, ר' דוד 98
 אייזנשטיין, ר' אברהם חיים 213
 אלון, מנחם 224
 אלטמן, ר' יהודה 343, 172, 122, 111, 54
 אליאב, משה 217
 אליהו, ר' מרדכי 355, 340, 309
 אלישיב, ר' יוסף שלום 305, 263, 4
 אלמליח, ר' יוסף 338
 אפלבוים, ר' דוד 228, 79
 אפשטיין, ר' יעקב 290, 287, 107, 90
 אקסלרוד, ר' גדליהו 356, 306, 125, 70
 אריכי, ר' סעדיה 179
 באב"ד, ר' דוד מנחם מניש 209
 בוים, ר' יחיאל 72
 בוכריס, ר' ישי 237
 בירדוגו, ר' יעקב 310, 304, 135
 345, 335, 331
 בירדוגו, ר' פתחיה מרדכי 368, 339, 157
 בן אפרים, ר' עידן 252
 בן שושן, ר' יצחק 364, 75, 32
 בן שלמה, אליעזר 311
 בנר, ר' אוריאל 271
 בקשי דורון, ר' אליהו 325
 בר אילן, ר' נפתלי ויחיאל 86
 בר שלום, ר' אליהו 82
 ברגר, ר' שמואל 52
 ברייש, ר' שאול 1, 35, 43, 56, 74, 105
 357, 342, 300, 278, 245, 210, 151
 ברמה, ישראל 313
 גודמן, ר' מרדכי 93
 גוטרמן, ר' אברהם 179
 גולדברג, ר' זלמן נחמיה 330, 292, 252
 גולדמינץ, ר' אברהם יעקב 233, 83
 גולדמן, ר' משה שניאור זלמן 101
 גולדשמידט, ר' אליעזר 334, 333
 גורן, ר' שלמה 355, 309
 גזונדהייט, בנימין 272
 גליק, שמעון 216
 גרוסמן, ר' ישראל 138, 94
 גרינולד, ר' זאב 221

- גרינולד, ר' יוסף 173, 181
 גרינולד, ר' לוי יצחק 3, 15, 17, 142, 152,
 168, 190, 202, 280, 297
 דבורקס, ר' אליקים 265
 דורי, ר' אברהם 113, 248, 254
 דורי, זכריה 222
 די סניי, ר' שמואל 285
 דיין, ר' בניהו 21, 27, 36, 117, 130, 162
 דיין, ר' שלמה 8, 28
 דיקשטיין, ר' יוסף 66
 דישון, ר' שניאור זלמן 78
 הוכגלרנטר, ר' יצחק 129, 375
 הורביץ, ר' אריה 205, 341, 344, 349, 350,
 352, 354, 360
 הלברשטם, ר' יקותיאל יהודה 20, 61, 127,
 195, 231, 249, 259, 328
 הלפרין, ר' לוי יצחק 62, 88
 הלפרין, ר' מרדכי 216, 217, 383
 הנקין, ר' יהודה הרצל 40, 41, 163, 246,
 281, 318
 הרשקוביץ, ר' אפרים פישל 270
 וזנר, ר' שמואל 270
 וונדר, ר' מאיר 225, 226
 וייס, ר' אשר 252
 וייס, ר' חיים אלעזר 102
 וייס, ר' חיים יוסף דוד 270
 וייס, שמואל 261
 זילברשטיין, ר' יצחק 22, 48, 71, 73, 77,
 108, 215, 227, 240, 253, 321, 325,
 362, 363, 365
 זעפרני, ר' שלמה 193, 301, 361, 367, 369,
 371, 373, 374, 377, 379
 חדאד, ר' יצחק 2, 19, 24, 118, 184
 חפוטא, ר' אברהם 4, 11, 12, 18, 25, 26,
 38, 63, 106, 126, 131, 148, 150, 176,
 207, 256, 284, 319, 382
 טהרני, ר' דוד 60
 טובי, ר' זכריה 229
 יוסף, ר' יהודה משה 211
 יוסף, ר' עובדיה 7, 39, 92, 119, 137,
 146, 153, 159, 170, 250, 276, 277,
 291, 295, 308, 317, 337, 348
 ילזו, ר' אליהו 296
 ישראל, ר' שאול 333, 334
 כהן, ר' דקל 59, 121
 כהן, ר' חזקיה יוסף 145
 כהן, ר' ירמיה מנחם 366
 כהן, ר' עדי 218, 241, 242
 כהן, ר' רפאל יחיאל אברהם 33
 כ"ץ, ר' דניאל 299
 לברון, ניסן 221
 הלוי, ר' יחיאל יצחק 260
 לוי, ר' משה 275
 לוי, ר' שלמה 165
 לזין, ר' ברוך יצחק 359
 לורנץ, ר' יוסף אריה 95
 ליברמן, ר' צבי שלמה 62
 לינדר, ר' ישראל יצחק 67
 לרנר, ר' יאיר 312
 לשקוביץ, ר' נפתלי צבי 103
 מאיר, מרדכי 85, 132
 מוטייב, ר' ישראל חיים 34, 37, 378
 מונק, ר' שמואל דוד 9, 30, 50, 53, 58, 89,
 99, 124, 134, 147, 154, 167, 174, 177,
 185, 199, 208, 236, 243, 266, 267, 298,
 303, 332
 מוצפי, ר' יחזקאל 214
 מזרחי, ר' דוד 212
 מזרחי, ר' שלום יצחק 140, 158, 166, 180,
 186, 200, 203, 206, 212
 מימון, ר' עוזי 16

- מלכה, ר' משה 8, 28
משאש, ר' שלום 292
נייבירט, ר' יהושע 87, 100
סולובייציק, ר' אליהו 230
סולובייציק, ר' יצחק זאב 149
סולמי, טוביה 222
סופר, ר' אברהם שמואל בנימין 80, 201
סוקל, יוסף 223
סילמן, ר' יהודה משה 370
עוזיאל, ר' בן ציון מאיר חי 25
עטיה, ר' גדעון 252
עמאר, ר' שלמה משה 214
עמר, זהר 220, 271
פדווא, ר' חנוך דב 167
פוגל, ר' אהרן 45
פוקס, ר' מנחם מנדל 57
פינק, דוד 216
פישמן, חיים 322
פלקירה, ר' נתן 220
פרויס, יצחק 219
קאהן, ר' שלמה 196
קאפח, ר' יוסף 276, 295, 309, 333, 334, 335, 351, 340, 336
קופמן, רחל 86
קורח, ר' חננאל 69
קושלבסקי, ר' צבי 81, 381
קטן, חנה 324, 383
קטן, ר' יואל 49, 316, 324
קטן, רפאל 155
קירשנבוים, ר' אפרים 232
קלוגר, ר' שלמה 314
קליין, ר' זליג ליב 183
קליין, ר' יעקב יצחק 42
קליין, ר' מנשה 52, 87, 100, 330
קליין, ר' משה שאול 376
קפלן, ר' גדעון 194
קרויס, ר' שמעון 51
קרליץ, ר' שלמה שמשון 264, 347, 359
ראטה, ר' יחזקאל 5, 14, 31, 44, 55, 68, 84, 104, 109, 112, 114, 116, 120, 123, 128, 133, 136, 139, 141, 143, 144, 161, 169, 171, 175, 182, 192, 247, 268, 270, 279, 283, 302, 307, 315, 358, 380
ראטה, ר' משה 307
רבינוביץ, ר' לוי 149, 187, 191
רבינוביץ, ר' נחום אליעזר 286
רודריגז, אריה 23
רוז, ר' אהרן 234
רוזן, ר' ישראל 87, 100
רוזנפלד, ר' נחום צבי מאיר 96
רוט, ר' אליעזר 235
רוטנברג, ר' ישעיהו פנחס 13
רוטנר, בלומה 326, 327
רויטנברג, ר' מיכאל שלמה 274
רונס, יצחק 323
רזיאל, יונתן 282
רלב"ג, ר' מרדכי 292
שוב, ר' זבולון 47
שורץ, ר' יחזקאל אהרן 238
שטיין, ר' יצחק 270
שטיינברג, ר' אברהם 198
שטרן, ר' יעקב מאיר 273
שטרן, ר' שלמה 262
שטרן, ר' שמואל אליעזר 64, 115, 376
שטרנבוך, ר' אליעזר 270
שטרנבוך, ר' משה 154
שיין, ר' שלמה יעקב 76
שינברגר, ר' עקיבא משה 46
שכטר, ר' יצחק שמואל 269

שמרלר, ר' משה חיים 245	שפרן, ר' מנחם מנדל 62
שמש, ר' אברהם אופיר 255	שפירא, ר' אליעזר 276, 295, 340
שפיצר, ר' אברהם חיים 6	
שפרן, ר' יגאל 257	

מפתח הענינים

אבהות 276, 344; אבלות 39; אבר 61, 143; אוזניים 39, 120, 179; אוטובוס 240;
אוטיסטים 312; אולטרה סאונד 275; אחות 321; איטר 6-10, 120, 133, 205;
איידס 196, 288; איסור 34, 55, 129, 148, 151, 152; אלרגיה 156; אמבולנס 48, 66,
321, 373; אמן 22; אמת בשידוכין 383; אנדרוגינוס 11, 158, 252, 314; אפילפסיה
353, 354; אצבע 3, 174; אשכים 89, 296, 301; אשר יצר 2; אתרוג 139.

בגדים 102, 275; בדיקת רקמות 276, 277; בטן 70; בטנים 156; ביבליוגרפיה 225,
226; ביציות 290; בישול 29, 39; בית חולים 46, 48, 70, 99, 103-105, 153, 195,
206, 247, 273, 321, 378; בית כנסת 321; בית קברות 275; בן 38, 187, 286,
321; בעלי חיים 256, 257, 304; בקע 255; בריאות 221, 223, 228; ברכות 39-32,
50; בשר 64, 80, 146; בשר וחלב 144, 147; בתולים 163, 348.

גבורת אנשים 166, 339, 345-349; גבס 5, 178; גוסס 265; גיטין 295, 307, 337,
347, 350-358; גלולות 303; גנטי 319-321, 352; גרון 58; גרות 202-204, 305,
306, 337; גרידה 167.

דדים 39, 52, 59; דיני ממונות 363, 371-369; דם 16, 87, 88, 151, 161-173, 187,
265, 266; דנ"א 369, 371.

הבחנה 305, 306; הגומל 36-38, 227, 269; הדלקת נרות 46-48; הומיאופתי 110;
הוצאה 51-58; הזרעה מלאכותית 283-295; החזקת ילד 334, 351; החייאה 247;
היתר מאה רבנים 307; הנדסה גנטית 145; הפלות 171, 259, 338, 382-380;
הצלה 45, 66, 76, 83, 373; הקזה 100; הרגשה 164, 165; הרדמה 197; הריון 322-
325; השתלות 260, 263-270.

חולין 30, 144; ויאגרה 49; וידי 249; ויטמינים 67; וסת 161, 162, 164.

זינתה 342; זיעה 48; זכרות 314; זקנים 133, 185, 186, 339, 371; זריקות 144-
142; זרע 289, 318.

חובל 22, 321, 379; חולים 50, 75, 82, 120, 244-250, 321; חולירע 39; חילוני
74, 95, 201, 381; חיסונים 236; חלב 58, 65; חמי טבריה 63; חליצה 339; חמץ
58, 108; חנוכה 120; חניטה 271; חציצה 144, 174-182; חרש 18, 203, 313,
321, 332, 333, 339; חתן 339.

טבילה 39, 124, 176; טחורים 16, 39; טלפון 48.

יבום 339; יולדת 48, 96-99, 118, 176, 247; יום טוב 116, 155; יום כיפור 118, 120, 127-137; יחוד 328, 329; יעלה ויבוא 130.

כדורים 22, 106, 110, 161, 162, 164, 266; כהנים 247, 273-275; כימותרפיה 325; כיסוי הדם 140; כליות 268-270; כסא גלגלים 58; כפיה 234, 235, 238, 339, 347; כתובה 339.

לב 250, 266; לידה 40, 41, 326; לייזר 160; לשון הרע 215, 227, 383.

מאבד עצמו לדעת 272; מגילה 120; מדחום 48; מדע 159; מדרסים 134; מום 320; מומר 189; מורדת 335, 336; מות 260, 261, 266; מזוזה 206; מזונות 295, 331, 333, 341; מח 265; מחלת ים 77; מחשב 62; מטריה 71; מילה 60, 144, 189-201, 211; מים 35; מיניקת 119-121, 147, 302; מיניים 12-14, 278; מכה 6, 170, 171; מכה בפטיש 101; מכונית 48, 227, 374, 376; מכות 355; מכשיר שמיעה 55, 313; מליחה 146; מלקחים 199, 209, 210; ממזר 284; מנורה 39, 62; מנין 144; מניעת הריון 247, 303, 317; מסורת 145; מעבדה 321; מעשר 22; מפגר 265; מצה 113-115; מצורע 271; מצטער 138; מציאה 377, 378; מציצה 194-196; מרפאה 377; מרור 115; משאבה 59; משוגע 311, 331, 336, 337, 350, 351, 358; משחה 89, 90, 317; משלוח מנות 120; משקפים 20, 21, 39, 54-57.

נדה 39, 144, 161-173, 341; נדרים 183, 184, 321, 342; נזיקין 374-376, 379; נטילת ידים 30, 31, 39, 130; ניסויים 256, 257; נישואין 319-321, 332, 337-339; ניתוח 31, 36, 44, 48, 108, 141, 204, 207, 208, 240, 251-253, 321, 330; ניתוחי מתים 262, 263; נכרים 29, 43, 70-74, 76, 169, 188, 206, 240, 263, 278, 279, 321, 380; נסיעה 367; נפל 213; נשים 186, 328, 329.

סגולות 39, 230, 259; סודיות 239; סוכרת 79, 87, 359; סומא 9, 23-28, 39, 310, 339; סיכה 135; סירוס 289-278, 302, 304; סעודה 184, 259; ספר תורה 7, 205, 259.

עגונה 315; עדות 359, 360; עובר 78, 275; עופות 142-145; עור 55, 181, 214, 264; עטרה 190, 192; עיטוש 243; עינים 180, 199, 200, 208, 229, 264, 267, 362; עירוב 102-105; עישון 39, 116, 154, 155, 228, 321; עצבים 309; ערלה 191; ערמונית 297-300.

פגים 85, 86; פדיון הבן 144, 207-213; פה 175, 205; פולגרף 247, 321, 340, 341; פוריות 316; פיקוח נפש 65, 71, 91-95; פסח 106-115, 321; פסיכיאטריה 258, 321; פצוע דכה 296-302; פרד 304; פרה 141; פרמדיק 240; פרקדן 1; פשתן 107, 214.

צדקה 188, 321; צהבת 198; ציפור 150; ציצית 39; צמחים 214, 222.

קטטר 9, 17; קידוש 48, 130; קידושין 330; קמיע 259; קעקע 160; קרובים 92, 93, 319; קריאה בתורה 21; קריאת שמע 20, 22; קשקשים 70.

ראש 182; רב פעלים 39; רווקים 287; רופאים 22, 39, 77, 108, 126, 127, 167-169, 173, 215, 219, 248-227, 303, 328, 329, 363-360, 380; רחיצה 61, 63, 136; רחם 171-174, 280, 343; ריבית 157; רעל 39; רעש 364; רפואה 216-253, 339.

שבועה 22; שביעית 154, 214; שביתת רעב 372; שבת 39, 43-105, 140, 212, 227, 321; שוטה 22, 152, 157, 203, 307, 308, 312, 321, 358-356, 370; שוטר 242, 253; שיבוט 145, 252, 282; שידוכים – אמירת אמת 383; שילוח הקן 145; שיניים 39, 53, 84, 111, 112, 120, 124, 176-178, 181, 254, 315, 362, 379; שיעול 150; שיתוק 4, 29, 343, 346; שכירות 366, 368; שכנים 321, 364; שחר 237, 238, 362; שליח ציבור 18, 117, 131, 137; שלשול 2; שמאל 205; שפופרת 168; שרירים 246; שרץ 149; שתוקי 283, 287, 291-293; שתיה 19; שתן 15.

תאומי סיאם 251; תהילים 39, 42; תזונה 220, 221, 223, 327; תימן 222; תספורת 158, 187; תענית 117-122, 125; תפילה 11-19, 248; תפילין 3-12, 14, 15; תפירות 174-176, 178; תרופות 32, 33, 58, 67, 68, 81, 108-110, 120, 148, 212, 227, 240, 241, 245, 300, 358, 362; תשמיש 39, 40, 281, 343; תשעה באב 61, 123, 124.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. איסור השינה והשכיבה פרקדן. הרב שאול ברייש. **שאלת שאול**, ח"ב, או"ח, סי' ט, עמ' טז-יז.
2. לא אסרו חכמים לאיש שמן או חולה, ובקריאת שמע יטה קצת על הצד. השוטה סם המשלשל. הרב יצחק (צחייק) חדאד. **שיח יצחק**, ח"א, או"ח, סי' יט, עמ' נה-נו.
3. המנהג לברך אשר יצר בכל פעם שיוצא, ולא תספיק ברכה אחת על כל הפעמים.
4. נקטעה אצבעו השמאלית הנקראת אמה שכורכים עליה את הרצועות. הרב לוי יצחק גרינולד. **שו"ת מגדלות מרקחים**, או"ח, סי' ב, עמ' ב.
5. הכריכות אינן מעכבות, וימשיך להניח בשמאלו.
6. הנחת תפילין במי שידו השמאלית משותקת. הרב אברהם חפוטא. **שו"ת מענה לשון**, ח"א, או"ח, סי' ו, עמ' ט-יב.

- יניח על ידו השמאלית, ובברכה יכוין גם על של ראש או שיצא בברכת אחרים. תשובת הרב יוסף שלום אלישיב ומענה אליו אם משותקת היא דוקא כשאנינה מוציאה דם, ח"ג, או"ח, סי' א-ב, עמ' א-ג.
5. היתה לו תחבושת או גבס על ידו. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ו, סי' ד, עמ' כה.
- כל שנעשה לרפואה אינו חוצץ ויניח התפילין עליהם, אך מוטב שישמע הברכה מאחר.
6. מי שיש לו מכה במקום הנחת תפילין או שיכשה ידו, ודיני איטר. הרב אברהם חיים שפיצר. **חיי אברהם**, ביאורים ופסקים, עמ' רכ-רכו.
- ביאורים לפסקי השולחן ערוך ומפרשיו בהלכות אלו.
7. איטר השולט בשתי ידיו אלא שבכתיבה נוח לו יותר לכתוב בשמאל. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"י, או"ח, סי' א, עמ' א-ב.
- יניח תפילין בשמאל כל אדם. בס"י ג עמ' ד-ה הכשיר ספרי תורה תפילין ומזוזות שכתבם בשמאל סופר איטר גמור.
8. איטר יד לגבי תפילין. הרב שלמה דיין, הרב משה מלכה. **עטרת שלמה**, סי' ד, עמ' נה-נח.
- איטר שאינו זוכר אם נולד כך, כתב פעם בימין וכעת בשמאל, יניח בשמאלו שהוא ימין כל אדם, ואינו צריך להניח בשתי ידיו. ירגיל עצמו לכתוב בימין, ויוכל לשוב להניח ככל אדם.
9. איטר לגבי תפילין. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"ב, סי' י, עמ' יב.
- פעמים יש לו רשות לבחור כיצד לנהוג, אך לא ישנה פעם כך ופעם כך. בס"י יא עמ' יג-יד הורה כיצד ינהג מי שעשו לו צינור להוצאת המי רגלים או הצואה. בעמ' רסו-ער דרשה על חיוב סומא בתפילין.
10. איטר יד בתפילין. הרב אברהם חפוטא. שו"ת **מענה לשון**, ח"ד, או"ח, סי' ו, עמ' ח-י.
- פרטי ההלכות כיצד ינהג מי שכותב או עושה כל המלאכות ביד שמאל.
11. בדין אנדרוגינוס. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ג, או"ח, סי' נה, עמ' צט-ק.
- מניח תפילין בלי ברכה, ואינו מצטרף למנין.
12. הנהגת חולי מיעיים ושתן בתפילין ובתפילה. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ד, או"ח, סי' יב, יג, כט, עמ' כד-כז, סד-סה.
- פרטי ההלכות כיצד ינהגו בתפילין ובתפילה חולים שנותחו במיעיהם, וההפרשה זורמת לכיס מיוחד סגור ומכוסה.
13. חולה מיעיים שלא היה יכול להתפלל. הרב ישעיהו פנחס רוטנברג. שו"ת **מנחת פרי**, ח"ד, סי' יג, עמ' לא-לג.

- חולק על מחותנו הרב קלמן לנדא בספרו מנת חלקי על מסכת בבא בתרא, וסובר שגם חולה מעיים שנאנס ולא התפלל חייב בתפילת תשלומין.
14. הנחת תפילין במי שעשו לו נקב להוצאת הרעי לתוך כיס. הרב יחזקאל ראטה. שו"ת **עמק החשובה**, ח"ד, סי' ב, עמ' י-יא.
- חייב בקריאת שמע ותפילה שנאמר בהם מחניך קדוש, אבל לא יניח תפילין מכיון שצריכים גוף נקי.
15. המאושפז בבית חולים ויש בדרך כלל ליד מיטתו תמיד כלי שתן מגולה. הרב לוי יצחק גרינולד. **מגדלות מרקחים**, או"ח, סי' י, עמ' ו.
- לא יתפלל ויברך מול כלי מגולה, אבל יניח תפילין בלי ברכה.
16. סובל מטחורים שקינח גופו לתפילה ומצא אחריה שאינו נקי. הרב עוזי מימון. שו"ת **שבות עמי**, ח"א, סי' ד, עמ' כח-לב.
- כשהטינוף מועט אינו צריך לחזור ולהתפלל. כשזב דם מהפצע ואין בו ריח רע-ירחץ עצמו ודי בכך.
17. מי שיש לו קנה באברו (קטטר) או בבטנו. הרב לוי יצחק גרינולד. **מגדלות מרקחים**, או"ח, סי' ח, עמ' ד.
- יכול להתפלל ולברך כשהכל מכוסה, וריח הליחה אינו מורגש.
18. שליח ציבור חרש או שנתחרש. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"א, או"ח, סי' ח, עמ' יד-יח.
- פרטי ההלכות לאיזה דבר יש להכשירו, ומתי יש להעבירו. למגילה ולשופר פסול כשאין לו מכונת שמיעה.
19. שתית כוס תערובת יין עם שמן לפני תפילת שחרית לרפואה. הרב יצחק חדאד. **שיח יצחק**, ח"א, או"ח, סי' ט, עמ' יז-יח.
- הסכמת הפוסקים שמותר לו לשנות ויברך.
20. בתי עינים בקריאת שמע. הרב יקותיאל יהודה הלברשטם. שו"ת **דברי יציב**, ח"ז, סי' יב, עמ' י.
- פשוט שאין בהם חציצה, ואין צריך להסירם.
21. קורא בתורה המרכיב משקפים. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, סי' ח, עמ' פא-פט.
- ראיה במשקפים היא ראיה גמורה לכל דיני התורה: קריאה בתורה אפילו פרשת זכור, ברכות הראיה, חליצה, הגדת עדות וראית נגעים.
22. אין לבלוע כדור בברכות קריאת שמע. הרב יצחק זילברשטיין. **עלינו לשבח**, ח"ג, סי' פה, עמ' תרפב.
- בסי' צד עמ' תרצ: ענית אמן על קדיש שאומר שוטה.-סי' קח עמ' תשג: חבל בחבירו ועל ידי זה ניצול ממות.-סי' קי עמ' תשה: רופא שנטל מעני

- תשלום מועט ורוצה לנכות מהמעשר. -ס' קכג עמ' תשיד: השביע את הרופא שלא יגלה לבנו על פטירתו.
23. **ספר הסומא**, כל עניני העיוורון. ליקט וערך אריה רודריגז. מהד' ג. ירושלים, בית חינוך עיוורים, תשס"ד, 550 עמ', הסכמות, הקדמות, מבוא.
24. עלית סומא לתורה. הרב יצחק חדאד. **שיח יצחק**, ח"א, או"ח, ס' טו, עמ' לג-לו.
- כיום שאין העולה קורא בעצמו בתורה-יכול לעלות.
25. עלית סומא לתורה. הרבנים אברהם חפוטא, בן ציון מאיר חי עוזיאל. **מענה לשון**, ח"א, או"ח, ס' י, עמ' כ-כא.
- נהגו להקל שיעלה לתורה, רק לא לפרשיות זכור ופרה.
26. עלית סומא לתורה. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ג, חו"מ, ס' י, עמ' רל.
- פשט המנהג שסומא עולה לתורה.
27. עלית סומא לתורה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, ס' ז-ח, עמ' סח-פ.
- העידו גדולי האחרונים שמנהג ארץ ישראל וירושלים להעלות סומא לתורה, ואין ברכתו לבטלה.
28. עלית סומא לתורה. הרב שלמה דיין, הרב משה מלכה. **עטרת שלמה**, ס' ז, עמ' פא-פז.
- רק בצפת נהגו כפסק מרן המחבר, אבל כבר נתפשט המנהג כרמ"א להעלות סומא לתורה, ואין להבדיל אם הוא תלמיד חכם או עם הארץ. קהל שרוצים להתחיל במנהג זה יקראו לו לעלית הוספה.
29. העסקת מטפל שאינו יהודי בנכה משותק. **במראה הבזק**, ח"ה, 168-169.
- יכול מטפל גוי להיכנס לבית הכנסת, ולקשור לו את התפילין. בבישול האוכל יקח מאש שהכין או הדליק היהודי.
30. משחת זולין כחציצה לנטלת ידים. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"ב, ס' נב, עמ' עח.
- ספק אם יש בה שמנונית החוצצת, או שמכיון שאין בה ממש כשמן-אינה חציצה.
31. נותח בידו ואסור לו לשפוך מים על התפירות. הרב יחזקאל ראטה, לרב אברהם יהושע השל פרידלנדר. **עמק התשובה**, ח"ו, ס' כה, עמ' לא.
- אין ליטול במי היידרוג'ין פצקסייד (נוזל כימי H₂O₂), הגם שאפשר להשביחם באמצעים כימיים.
32. ברכה על תרופה שיש לה טעם ערב. הרב יצחק בן שושן. **ויען יצחק**, או"ח, ס' ו, עמ' יז-כ.

- מברך עליה שהכל כדי שלא ליהנות מהעולם בלי ברכה.
33. ברכת תרופות העריבות לחיך. הרב רפאל יחיאל אברהם כהן. **אוצרות ירושלים**, ד, תשס"ב, רעג-רעו.
- פרטי ההלכות של הברכות בתחילה ובסוף.
34. חולה שיש בו סכנה האוכל מאכל איסור לרפואתו. הרב ישראל חיים מוטייב. **עשה חיל**, ח"א, סי' א, עמ' יט-כז.
- יש בזה מחלוקת האחרונים, וספיקא דרבנן לקולא שלא יברך.
35. ברכה על המים ששותה משום בריאות למלא את גופו נוזלים. הרב שאול ברייש, לרב משה סולובייצקי. **שאלת שאול**, ח"ב, או"ח, סי' יט, עמ' ל-לא.
- לא יברך ברכה ראשונה ואחרונה רק כשותה לרוות צמאנו.
36. ברכת הגומל כשלא נרפא לגמרי. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, סי' יא, עמ' צח-קב.
- נותח בכליותיו או שעבר התקף לב וקם, יברך הגומל אף שמצבו לא חזר לקדמותו.
37. ברכת הגומל בחולה שנפל למשכב ונתרפא בו ביום. הרב ישראל חיים מוטייב. **עשה חיל**, ח"א, סי' כט, עמ' קנד-קנז.
- אם עלה למיטה אפילו לחצי יום וקם להתהלך-יברך בשם ומלכות.
38. חלה בנו הקטן והתרפא. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ב, או"ח, סי' יח-כ, עמ' כז-לד.
- ימתין ג' ימים עד שיהיה בר מצוה, ויברך על רפואתו. האב יכול לברך על רפואת בנו, ועדיף בלי שם ומלכות.
39. הערות על שו"ת רב פעלים לרבי יוסף חיים מבגדד. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"י.
- נפצעה ידו אחת ונחבשה, יברך על נטילת ידים ולא על נטילת יד (או"ח, ח"א, ס"ק ח). יש להחמיר להדליק לחולה בשבת את המנורה הקטנה ולא הגדולה (כג). מותר לומר לרופא נכרי לבשל לו רפואה נחוצה (ל). מותר לומר תהילים בלילה לרפואת חולים או למקשה לילד (ח"ב, ב). סומא יכול ללבוש ציצית בברכה. מותר לצאת במשקפים בשבת (כב). נערה שהתעלפה ואחת שרצתה להצילה הגישה לה בטעות מצלוחית רעל ומתה הרי היא אנוסה (ח"ג, כז). מן הדין אפשר לעשן סיגריות ביום טוב, אך מטעמי בריאות ראוי שלא לעשן כלל (ח"ד, טו). הדביקו הרופאים רטיה על גבה למשך ג-ד חודשים, יש להקל לה לטבול (יו"ד, ח"ב, ס"ק טו). מותר לחולה באוזנה לטבול כשתשים שם צמר גפן טבול בשמן (כ). הטבילה מותרת לאשה שנזנחה בדדיה והניח שם הרופא חוטי פשתן שאינם נראים לחוץ (כא). דיון אם יש דרכי האמורי בסגולות שעושים לילודות להבריא

- המזיקים (כב). יכולה נדה לטבול בימי אבילותה כדי לשמש את בעלה החולה (ח"ג, י). יש להקל לאשה שראתה דם לתלות במחלת הטחורים שלה (יא). אבלות בעת מחלת הכולירה שנעצרה בתוך שלושים יום, כשנהגו שלא להתאבל כדי שלא להפחיד (כג). אין לטבול בשינים תותבות שמסירים ומחזירים אותם תמיד (ח"ד, ז). אשה שאמרו לה הרופאים שאם תתעבר תסתכן, יכולה לקנח את הזרע במוך אחרי התשמיש (ח).
40. סכנתא או איסורא בהלכות תשמיש. הרב יהודה הרצל הנקין. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 139-144.
- בנסיבות מסוימות אפשר להקל לבעל להיות נוכח בשעת הלידה.
41. נוכחות הבעל בחדר הלידה. הרב יהודה הרצל הנקין. **בני בנים**, ח"ד, סי' טז, עמ' נה-נט.
- מחמת פיקוח נפש מותר לבעל להיות בשעת הלידה, ואפילו רואה את ערות אשתו אין כוונתו לכך.
42. אמירת תהילים בלילה, ובמיוחד על חולה או יולדת. הרב יעקב יצחק קליין. **שו"ת מנחת יעקב** אחרי אוצרות יעקב ח"א, סי' ב, עמ' קמג-קמד.
- מותר לומר תהילים בלילה דרך תפילה ותחנונים.
- ב. שבת**
43. שותפות עכו"ם לפתיחת בית מרקחת בשבת. הרב שאול ברייש. **שאלת שאול**, ח"ב, או"ח, סי' כז, עמ' מ-מא.
- עסק של יהודי לא יכול להיות פתוח בשבת, ולכן בינתים שבית החרושת לתרופות יפתח על שמו ויעסיקו כשכיר כשבשבת יעבוד גוי, עד שיגיע הזמן שיקנה על שמו ויסגור בשבת.
44. ניתוח או זריקה לפני השבת. הרב יחזקאל ראטה. **שו"ת עמק התשובה**, ח"א, סי' כג, עמ' מג.
- אין לנתח או להזריק לפני השבת באופן שיגיע לו מזה צער ובלבול בשבת.
45. אם חברי הצלה יכולים לקבל שבת מוקדם. הרב אהרן פוגל. **קול התורה**, נו, תשס"ד, קצט-רה.
- דיון בפסקו של גדול אחד שאסר להם, כדי להיות זמינים להציל כשעדיין לא שבת.
46. הדלקת נר שבת ביולדת הנמצאת בבית חולים. הרב עקיבא משה שינברגר. **אוצרות ירושלים**, ו, תשס"ד, רעג-רעט.
- פרטי ההלכות אם תדליק בבית החולים, ואם בעלה חייב בביתו.

47. הדלקת הנר לחולה שיש בו סכנה. הרב זבולון שוב. **צהר**, יג, תשס"ד, קעא-קעז.
- דיון אם כשהחולה צריך לנר ידליק לו, או שיתן לו את הנר הדלוק שלו.
48. משפחה שסיימה טיפול בבית חולים בזמן הדלקת הנרות, ולא תספיק להגיע לביתה מבעוד יום. הרב יצחק זילברשטיין. **עלינו לשבח**, ח"ג, ג, עמ' תרה.
- תטלפן הביתה לאחד השכנים, ויש אפשרויות נוספות. -ס"ה עמ' תרו: הובלת תינוק בשבת לבית חולים והחזרתו. -ס"ו עמ' תרט: חתימה על הסכמה לגיתוח. -ס"ח עמ' תרי: תיקון מכונת לנסוע לבית חולים עדיפה על הזמנת מונית. -ס"ט עמ' תריא-תריד: הלכות שבת שנאמרו במוסד עלה. -ס"י יא עמ' תרטו: יקדש על חלות כשאסור לו לשתות יין. -ס"י טו עמ' תריח: לא הדליקה נר שבת בגלל שילדתה שילשלה, פטורה מהקנס של הוספת נר. -ס"י טז עמ' תריט: אבקה לספיגת זיעה מותרת. -ס"י יז עמ' תרכ: המסיע יולדת יקצר הדרך גם כשגורם נזק. -ס"י כא עמ' תרכג: קבלת טופס מנהג אמבולנס לשם קבלת החזר. -ס"י לה-לו עמ' תרלד-תרלו: חשש פיקוח נפש כשהטלפון מצלצל בלי הרף. -ס"י מה עמ' תרמד: מדידת חום.
49. שימוש בכדורי ויאגרה בשבת. הרב יואל קטן. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 29-31. נראה להמליץ לפוסקי הדור שיש להתיר.
50. המנהג לברך חולה בשבת. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"ב, ס"י עד, עמ' קיט-קכ.
- נהגו תחילה לברך רק חולה שיש בו סכנה. יברכו בנוסח ברכת בריא כשאינו בו סכנה.
51. היוצא חוץ לתחום לפיקוח נפש, מה יכול להוציא עמו. הרב שמעון קרויס. **קול התורה**, נה, תשס"ד, קפ-קפג.
- פוסקי זמננו הקילו שיכול ליטול עמו את בגדיו וחפציו.
52. יציאה במוך של מינקת (נרסינג פד) על דדיה ברשות הרבים במקום שאין עירוב. הרב שמואל ברגר. שו"ת **ברכת שמואל**, ס"י יא-יד, עמ' מד-סה. הרב מנשה קליין. ס"י טו, עמ' סה-סו.
- מחמת כמה טעמים יש להקל.
53. שיניים תוחבות שלא נעשו כראוי ולוחצות בפיו. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"א, ס"י לה, עמ' ס-סב.
- מכיון שמשמש בהן רק לאכילה ולקריאה בתורה וביתר הזמן שולפן החוצה, יש להחמיר שלא יטלטלם בשבת.
54. יציאה בבתי עינים בשבת. הרב יהודה אלטמן, בתרע"א. שו"ת **מי יהודה**, ח"א, או"ח, ס"י לג, עמ' נט-ס.

- מצדד להתיר לצאת במשקפים, במיוחד כשהם מכסף או זהב ויש להם אוזניים, אף כי יש מגדולי האחרונים שאוסרים.
55. משקפים לנוי בשבת. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ו, סי' פג, עמ' נג.
- אין לצאת בשבת במשקפים שהולך בהם רק מחמת הבושה אחרי שהתקינו לו עדשות. –בסי' צה עמ' נז אוסר לדבר עם המרכיב מכונת שמיעה והמנורה נדלקת. –בסי' צט עמ' נח אוסר לצאת במשקפים שנפלה מהם זכוכית אחת. –בסי' קא מתיר להדק בורג במשקפים, כשעדיין לא יצא לגמרי. –בסי' קו עמ' ס מתיר לשים משקפי שמש או עדשות בקדירה שעל האש בשבת. –בסי' קיג עמ' סג התיר למשוך ידיו בשבת כדי שעורו לא יתבקע ויוכל ליטול ידיים. –בסי' קיד הורה שאם צריך לעשות איסור לחולה בשבת, אינו צריך למהר כדי למעט הזמן.
56. החזרת זכוכית שנפלה ממשקפים בשבת ויום טוב. הרב שאול ברייש. **שאלת שאול**, ח"ב, או"ח, סי' נט, עמ' פב-פג.
- נראה להקל להחזירה למקומה, אבל הרב מאיר ארק אוסר באמרי יושר, ח"א, רב.
57. טלטול ולבישת משקפיים שהתפרק המוט שלהם בשבת. הרב מנחם מנדל פוקס. **פעמי יעקב**, נג-נד, תשס"ד, צב-ק.
- יש להקל לטלטל וללבוש את המשקפיים.
58. יציאה בכסא גלגלים לרשות הרבים או לכרמלית. הרב שמואל דוד מונק, בתשל"ח. **פאת שדך**, ח"ב, סי' פ, עמ' קכט-קל.
- יש להקל בשעת הדחק, וכשכל הדרך מרוצפת גם שלא בשעת הדחק. –בסי' פד עמ' קלד הקל לשנים להעמיד קדירת חלב שהצטננה על התנור לצורך תינוק בן חודשיים. –בסי' פט עמ' קלח מבאר מדוע אסור לעשות רפואה בשבת למי שיש לו מיחוש בעלמא, ואין זו גזירה של שבות דשבות לדבר מצוה. –בסי' צ עמ' קלח-קלט הורה לחלל שבת מחשש סכנה למי שנתקע לו עצם בגרונו. –בסי' צט סק"ד עמ' קנ פסק, שאין למחות בידי הנועלים בתיבה הנמכרת לגוי את התרופות שיש בהן חשש חמץ.
59. מינקת שיש לה חלב רב בדדיה. הרב דקל כהן. **אלישיב הכהן**, ח"א, סי' כב, עמ' קצח-רד.
- כשמצטער הרבה-רשאית להשתמש במשאבה ידנית לתוך כלי ואחר כך תשפכנו לאיבוד בלי להשתמש בו כלל, ואין צורך לשאוב ישר על גבי קרקע או כוור.
60. שימוש בכלי מילה בשבת. הרב דוד טהרני. **זכור לאברהם**, תשס"ד, תרי-תריד.

- מותר למוהל לפתוח בדרך השחתה את השקית בה כליו שעברו עיקור (סטריליזציה), וישתמש בצד הפנימי כמישטח סטרילי.
61. רחיצת כל גופו בשבת למצטער. הרב יקותיאל יהודה הלברשטם, לבנו הרב צבי אלימלך, בתשל"ז. **דברי יציב**, ח"ז, סי' לד, עמ' מב-מד.
- יש לסמוך על הפוסקים שבמקום צער לא גזרו בו כלל. בס"ל לה עמ' מד-מה דן בחילול שבת בשביל ספק סכנת אבר. בס"ל מה עמ' נט הורה מה יעשו נשים חלושות עם הברלה בתשעה באב נדחה.
62. פטנט חדש להדלקת נורה בשבת. הרב צבי שלמה ליברמן. **פעמי יעקב**, נו, תשס"ד, צה-צט, תרשים. הרבנים שלמה זלמן אולמן, לוי יצחק הלפרין ומנחם מנדל שפרן. ק-קד.
- הצעה לכיין במחשב תוכנה שתאריך את זמן הדלקת החשמל בבתי חולים, ודחיתה על ידי כל הרבנים.
63. חמי טבריה בשבת. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ב, או"ח, סי' ל, עמ' נ-נג.
- יכול חולה להיכנס לחמי טבריה לרחיצה ולהזעה גם כשאין בו סכנה. – בס"ל לא עמ' נג-ס דן אם שבת הותרה או דחוייה בפיקוח נפש.
64. חולה שצריך לאכול חצאי שיעור בשר או מרק בשרי בשבת. הרב שמואל אליעזר שטרן. **זכור לאברהם**, תשס"ד, תשב-תשה.
- אין לשחוט לחולה בשבת אם יספיקו לו כמה חצאי שיעור.
65. התזת חלב אשה על מי שנשפה בו רוח רעה שיתרפא. הרב אלון אבירד. **שו"ת אדני פז**, ח"ג, סי' ל, עמ' פו-פח.
- בירור אם זו נקראת מלאכה שאין צריכה לגופה. – בס"ל כט עמ' פג-פה דן אם שבת הותרה או דחוייה בפיקוח נפש. – בס"ל לא עמ' פח-צ עסק בדין לא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב.
66. פסקי הלכות מוועד רבני זק"א בעניני שבת. הרב יוסף דיקשטיין. **זך ונקי**, 1, תשס"ד, 10-11.
- כולל הוראות בדבר פעילות האמבולנסים.
67. רפואה בשבת. הרב ישראל יצחק לינדר. **אוצרות ירושלים**, ו, תשס"ד, תקכב-תקלא.
- מותר ליטול בשבת תרופות שיש לקחתם ברציפות, וכן ויטמינים או תרופות למניעה שלא יחלה.
68. שם תרופה או שנפלה לאוכל או למשקה. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"א, סי' נ, עמ' סח.
- מותר לאכול או לשתות בשבת ואולי אפילו לבטלה ברוב, וכל שכן כשזה נעשה מערב שבת.

69. בהלכות רפואה בשבת. הרב חננאל קורח. **בנין אב**, ב, תשס"ד, קכד-קלב. ציונים והערות קצרות בשולחן ערוך אורח חיים סימן שכח.
70. בהלכות שבת. הרב גדליהו אקסלרוד. שו"ת **מגדל צופים**, ח"ב, סי' יח, עמ' צה-צח.
- הסרת קשקשים בשבת. בקבוק גומי סגור ממולא במים חמים להקל על כאב בטן. שטיפת רצפות בבית חולים. נסיעת רופא לבית חולים בשבת על ידי גוי.
71. בהלכות שבת. הרב יצחק זילברשטיין. **זכור לאברהם**, תשס"ד, תר-תרט. נחלקו האחרונים אם לחלל שבת עבור מסוכן על ידי מי שסבור שאינו מסוכן. -יש צדדים להקל לפיליפיני לפתוח מטריה מעל עגלת נכה בבואו לבית הכנסת כשגשם יורד, כדי שלא יירטב ויחלה.
72. ריפוי עכו"ם בשבת. הרב יחיאל בוים. **זכור לאברהם**, תשס"ד, תרצד-תרצה. יש לקיים את הפסק שזוהי מלאכה שאינה צריכה לגופה.
73. חילול שבת להצלת אויב כדי לקבל ממנו מידע. הרב יצחק זילברשטיין. **זכור לאברהם**, תשס"ד, תשפד.
- מותר להציל את האויב כאשר על ידי זה יתכן ונציל ישראל.
74. רופא שומר מצוות שרוצה להעמיד בשבת במקומו רופא יהודי מחלל שבת. הרב שאול ברייש, לקזבלנקה, בתשל"ח. **שאילת שאול**, ח"ב, או"ח, סי' כו, עמ' לט-מ.
- אסור לעשות כן, וימשיך לקחת רופא עכו"ם גם אם נגרמים לו נזקים מזה.
75. עשית מלאכה דאורייתא לחולה שיש בו סכנה גם אם אין במניעתה סכנה. הרב יצחק בן שושן. **ויען יצחק**, או"ח, סי' כו, עמ' קמג-קמו.
- יש חולקים על דעת המגיד משנה שעושים לו הכל.
76. דין חזרה בשבת כשיוצאים להציל. חזרת המצילים למקומם על ידי גוי. הרב שלמה יעקב שיין. **בית הלל**, כ, תשס"ד, ז-יג.
- רופא גוי שהועק בשבת לחולה יהודי שיש בו סכנה מותר להחזירו למקומו, ואין צורך להפסיד ממון רב לשכור עגלון גוי.
77. רופא הגוער על הפונים אליו בשבת. הרב יצחק זילברשטיין. **זכור לאברהם**, תשס"ד, תש-תשא.
- אין זו סיבה לחלל שבת בפניה לרופא אחר, אלא אם כן הוא חולה לב ויכול להסתכן מהגעירות. - המפליג בספינה וחלה כל גופו במחלת ים, יכול ליטול גלולות נגד בחילה והקאה.
78. גדרי אדם לחלל עליו את השבת. הרב שניאור זלמן דישון. **בית אהרן וישראל**, קיא, תשס"ד, כח-לג.

- דיון אם מחללים שבת להצלת עוברים או גברא קטילא.
79. הגדרת מצב של חולה שיש בו סכנה. הרב ד"ר דוד אפלבויס. **זך ונקי**, 1, תשס"ד, 50-55.
- חולה שיש לו סכרת וכשלון כליות מתקדם-אף כי כעת הוא חולה שאין בו סכנה, אבל ללא טיפול תפחת ציפית החיים שלו, לכן מחללים עליו את השבת, ורצוי בשינוי אם אפשר.
80. חולה שיש בו סכנה ויש לו רק בשר נבילה, אם צריך חבירו שיש לו בשר כשר לתת לו. הרב אברהם שמואל בנימין סופר. **דברי סופר**, ח"א, סי' לא, עמ' צו-צח.
- נראה שזה תלוי אם שבת הותרה או דחוייה אצל פיקוח נפש.
81. חולה שיש בו סכנה שבידו תרופה שאינה כשרה, אך אם יעבור על מלאכה דאורייתא יוכל להביא תרופה כשרה. הרב צבי קושלבסקי. **צהר**, יג, קנח-קס. לא יחלל שבת, ויאכל את התרופה שאינה כשרה.
82. עשית מלאכה דאורייתא בשינוי לחולה שאין בו סכנה. הרב אליהו בר שלום. **זכור לאברהם**, תשס"ד, תשו-תשי.
- אינו מסכים לרב מיכאל חזקיה שבספרו רפואת השבת התיר גם מלאכה דאורייתא.
83. אופנים של שינוי בשבת לצורך פיקוח נפש. הרב אברהם יעקב גולדמינץ. **זכור לאברהם**, תשס"ד, תשיא-תשיג.
- בירור איזה שינוי יעדיפו חברי הצלה בשבת.
84. הליכה בשבת בברזל העשוי לישור שיניים. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ה, סי' יג, עמ' לב.
- אין להתחיל את הטיפול בשבת, אבל מותר להסיר ולהחזיר את הפלטה המונחת בפה אחרי ישור השיניים.
85. שינוי הטבעים בהלכות פגים בשבת. מרדכי מאיר. **עורי צפון**, 9, תשס"ג, 96-106.
- לפי אפשרויות ההצלה בזמננו יש לחלל שבת להצילם, אך לא למולם כי דינם כחולים בכל גופם.
86. טיפול בפגים שאינם בני קיימא או הצפויים לחיי יסורים. הרב נפתלי בר אילן, ד"ר רחל קופמן, ד"ר יחיאל בר אילן. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 94-103.
- סיכומים באיזה פג מטפלים בשבת כשקלושים סיכוייו לחיות או שיתסר כל ימיו.
87. בדיקות דם בשבת לחולי סוכרת. הרבנים יהושע י' נויבירט, מנשה קליין, ישראל רוזן. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 10-26.

- דיון כיצד להעדיף מחט או מכשיר המוציאים פחות דם, ואם יש להשתדל להשיג מכשיר כזה.
88. הוצאת דם מילודים בשבת. הרב לוי יצחק הלפרין. **זכור לאברהם**, תשס"ד, תרצו-תרצט.
- יש לסמוך להקל אחרי שנותק חבל הטבור מן הילוד, כשיש צורך מוכח להוצאת הדם.
89. נתפשטו בגופו מכות עם קצת מוגלה, והגיעו עד כיס הביצים. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"א, סי' מ, עמ' עד-עה.
- קשה להשיג גוי שיטפל במקום צנוע, לכן יכול למרוח בשינוי את התרופה הנחוצה.
90. מריחת משחה על פצע בשבת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ג, סי' ז, עמ' 28-23.
- הרגיל למרוח כל יום ואם יימנע יום יכאב כל גופו, מתיר לו למרוח משחה, ואפילו בלי שינוי כשאי אפשר.
91. **ערך החיים בהלכה**. חלקים א-ב: דחיית נפש (כולל התרפאות בשפיכות דמים). 6, 239; 5, - 425 עמ'. חלק ג: האחריות לחיי האחר. 8, 211 עמ'. דב הלבנט. ירושלים תשס"ד.
92. חייל שנפצע קשה בשבת ומבקש שיודיעו לקרוביו שיבואו לבקרו. הרב עובדיה יוסף, לרב מרדכי פירון. **יביע אומר**, ח"י, או"ח, סי' כט, עמ' מד-מז.
- כשהרופא אומר שעל הקרובים להופיע מיד לצורך פיקוח נפש כגון התרמת דם, מותר לנסוע אף ברכב ישראל. -בסי' ל עמ' מז-מט פסק בחילול שבת לצורך פיקוח נפש שאין צריך שינוי.
93. איחוד משפחות בשבת אחרי פיגוע. הרב מרדכי גודמן. **תחומין**, כד, תשס"ד, 369-359.
- מותר לחלל שבת למניעת צער רב העלול לגרום לקיצור חיים גם ללא חולי גופני.
94. אם אומרים לאדם חטא בפיקוח נפש. חיוב דיין לפסוק אף כשמכניס עצמו לסכנת נפשות. הרב ישראל גרוסמן. **הבאר**, כג, תשס"ד, מז-נד.
- חייב לחלל שבת להציל חולה, ואל יאמר לו שיחלל את השבת בעצמו. יש לעיין מדוע על הדיין לפסוק הדין כשצד אחד מאיים להרגו.
95. העדפת רופא שומר שבת בפיקוח נפש. הרב יוסף אריה לורנץ. **בית הלל**, כ, תשס"ד, קכא-קכד.
- מפקפק בפסקו של הרב שלמה זלמן אוירבך שעדיף רופא שומר שבת המתכוין למצוה ולא לתשלום.

96. קונטרס **אם הבנים שמחה**, די דינים פון א יולדת בכל ימות השנה. הרב נחום צבי מאיר ראזענפעלד מו"ץ בשיכון סקווירא. בידידש. ניו יורק, דפוס תפארת, תשס"ד, ס עמ', הסכמות.
97. הלכות יולדת ותינוקה. הרב יעקב יוסף אדלר. **זרע יעקב**, כג, תשס"ד, קח-קיט.
- מנהגים והליכות לזמן הלידה עם ציוני המקורות.
98. יולדת בתוך שלושה ימים ללידתה שהיא והרופאים אומרים שאין צורך לחלל עליה את השבת. הרב דוד אזולאי. שו"ת **אור דוד**, ח"א, סי' כז, עמ' קצד-רג. בכל זאת מחללים עליה את השבת כי זהו ספק נפשות.
99. נסיעת יולדת לבית החולים בשבת. הרב שמואל דוד מונק, בתשכ"ד. **פאת שדך**, ח"א, סי' מג, עמ' עח-עט.
- הוראות כיצד תנהג היא והמלווה שלה, וכיצד להזמין מונית ולשלם עבורה.
100. הקזת דם לצורכי בדיקה רפואית. הרבנים מנשה קליין, ישראל רוזן ויהושע י' גויבירט. **תחומין**, כד, תשס"ד, 138-126.
- לדעת הראשון צריך לרכוש מכשיר יקר שמוציא פחות דם, ולדעת השני אין צורך.
101. מלאכת מכה בפטיש ברפואה בשבת. הרב משה שניאור זלמן גולדמן. **שעשועי אורייתא**, א, תשס"ג, נב-נה.
- ביאור דברי הרמב"ם בהלכות שבת פרק י הלכה יז לפי בעל שולחן ערוך הרב.
102. הסרת מלבושים מיותרים כשיוצא חוץ לתחום לצורך פיקוח נפש. הרב חיים אלעזר וייס. **הבאר**, כג, תשס"ד, נה-סב.
- אין צריך להניח עירוב תחומין מערב שבת, אם בשבת יהיה מותר לו לשאת בגלל פיקוח נפש.
103. בירור תחום שבת של בית החולים סירה בהרי הקייטסקיל. הרב נפתלי צבי לשקוביטש. **המתיבתא**, תשס"ד, תשלז-תשדמ.
- בירור לפי צילומי אוויר אם אפשר ללכת לשם בשבת מישובי הסביבה.
104. טלטול בבית חולים בשבת. הרב יחזקאל ראטה, לרב שמואל ברגר. **עמק התשובה**, ח"ב, סי' כה, עמ' נה.
- מותר לטלטל בבית חולים, מפני שהרופאים יכולים להיכנס בכל עת לחדרי החולים שנחשבים כאורחים.
105. עירוב חצרות אצל חולים בבתי חולים. הרב שאול ברייש. **שאלת שאול**, ח"ב, או"ח, סי' מח, עמ' סו-סח.
- מחמת כמה טעמים אין החולים צריכים לערב.

ג. מועדים

106. נטילת כדורים בפסח. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ג, או"ח, סי' נא, עמ' פז-פח.

מותר גם לחולה שאין בו סכנה ליטול כדורים בפסח, מפני שנפסדה בהם צורת החמץ.

107. אכילת זרעי פשתן טחונים בפסח לרפואה. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ג, סי' י, עמ' 35-36.

מחמת כמה טעמים מותר לחולה לאוכלם אם ביררו את הפשתן ממניי דגן, וריסקוהו בכלי הכשר לפסח.

108. דין תרופות המכילות חמץ בפסח, ועוד. הרב יצחק זילברשטיין. **צהר**, יב, שעה-שפח.

מותר לקחת תרופות שנפסלו מאכילה. -הוראות למעבדה בה משתמשים באלכוהול חמץ. -אין לבצע בארץ ניתוח חדשני, כשיש בטורונטו מומחה לזה. -יפה עשו הרופאים שניתחו בלי נסיון קודם חולה מסוכן. -אשה יכולה להחליט מנסינה איזו תרופה מועילה לה, גם אם לא כל הרופאים מסכימים. -יקדים הרופא להציל את מי שנורה בראשו, לפני מי שנפצע מפליטת כדור מרובהו.

109. תרופות שמעורב בהן חמץ. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ב, סי' לב, עמ' סה-עא.

כשהן מרות, מותרות גם לחולה שאין בו סכנה אפילו יש בהן חמץ גמור. כשהן בחמץ נוקשה אפילו המתקו אותן, יש לצדד להקל בחולה שיש בו סכנה קצת.

110. מוצר הומיאופתי המכיל אחוז קטן מאד של חומר לא כשר המופק מארס הדיו של דג הדיונון. **במראה הבזק**, ח"ה, 153-154.

תרופה הומיאופטית נחשבת בדוקה, ומותרת אפילו בצורת סירופ לחולה שאין בו סכנה שלא כדרך הנאה, מה גם שעברה דילול של אחד לעשרים אלף. בצורת כדורים או קפסולות אין מקום כלל להחמיר.

111. דין שיניים תותבות. הרב יהודה אלטמן. **מי יהודה**, ח"ב, יו"ד, סי' לג, עמ' נד-נה.

השאלה לגבי פסח חמורה מלגבי בשר בחלב, ובכל זאת יש להקל להשתמש בהם גם בלי הגעלה או עירווי שלושה ימים.

112. הגעלת שיניים תותבות. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ז, סי' ל, עמ' סד.

צריכות הגעלה, וכשיש בהן נקבים לא יאכל כמה שעות לפני זמן האיסור.

113. מי שאסר לו הרופא לאכול בליל הסדר מצה כשיעור. הרב אברהם דורי.
שו"ת **אדרת תפארת**, ח"ד, סי' כד, עמ' צח-קא.
יאכל את החצי שיעור שמותר לו, וגם הוא נחשב ראוי להצטרף.
114. מי שאינו יכול לאכול מצה. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ו, סי' קמט, עמ' עט.
עדיף לפורר אותה דק מאשר לשרותה.
115. אכילת מצה ומרור בחולה שיש בו סכנה. הרב שמואל אליעזר שטרן. **צהר**, יג, תלה-תלט.
כשאסרו הרופאים לחולה לאוכלם-אינו מקיים את המצוה כשאוכל, וברכותיו לבטלה.
116. עישון סיגריות ביום טוב. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ג, סי' מב, עמ' צד.
ההיתר מפוקפק מאד, וראוי לכל החרד לדבר ה' להימנע מזה, אמנם המעשנים אינם עוברים על איסור מחיקת אותיות (ח"ו, סי' קסד, עמ' פד).
117. מי שאינו מתענה בתענית ציבור. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, סי' כא, עמ' קפ-קפו.
שליח ציבור, כהן ובעל קורא שאינם מתענים לא יעברו לפני התיבה, יקראו או יעלו לתורה, אלא אם כן אין אחר. יכולים לכבדם בפתיחת ההיכל או בהגבהה.
118. מנין שבעה ימים של יולדת לגבי תענית. הרב יצחק חדאד. **שיח יצחק**, ח"א, או"ח, סי' מח, עמ' קיז-קיט.
לגבי יום כיפור אין מונים מעת לעת, והשאלה היא אם גם לגבי תשעה באב.
119. תענית למינקה ומעוברת תוך כ"ד חודש. הרב עובדיה יוסף. **בית הלל**, יז, תשס"ד, כא-כג, **יביע אומר**, ח"י, או"ח, סי' לט, עמ' עא-עב.
גם אם פסקה להניק אינה צריכה לצום בשלושת התעניות כשמרגישה חולשה. פעמים שצריכה לאכול אפילו בתשעה באב לצורך התינוק, ואין להצריכה פחות פחות מכשיעור.
120. מעוברות ומיניקות בתענית. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ו, סי' קעט-קפ, עמ' פח-פט.
יכולות לאכול כשירגישו חולשה. הפסיקה להניק תתענה. —בסי' קצב עמ' צג הזהיר שלא יהיה צמר גפן באוזן בשעת התקיעות. —בסי' ר עמ' צה התיר לקחת בערב יום כיפור תרופות כדי שלא ירגיש כל כך את עינוי הצום. —בסי' רמו עמ' קיג הורה שאם הדליק נר חנוכה בשמאל יצא, ואיטר ידליק בימינו. —בסי' רסה עמ' קכב הורה שחולה יעשה שליח

להדליק במקום הראוי, ולא ידליקו ליד מטתו ויוציאו. –בסי' ער עמ' קכה פסק שמי שנאנס ולא הדליק נר חנוכה בערב שבת ואירע צורך להדליק לו בליל שבת, אינו יכול לברך אז ולצאת בזה ידי המצוה. –בסי' רפח עמ' קלג כתב שיוציאים בקריאת המגילה מבעל קורא שיש לו שיניים תותבות. –בסי' רצד עמ' קלה פסק שהשולח לחולה שיש בו סכנה איסורי הנאה לרפואה, אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות.

121. חיוב תענית במי שאינה מניקה בקביעות. הרב דקל כהן. **אלישיב הכהן**, ח"א, סי' ל, עמ' עדר-רעח.

רק המניקה בקביעות או כפי יכולתה פטורה מג' התעניות, וחייבת לאכול ארוחות מסודרות כפי צורך התינוק.

122. המתענה על חולה והתרפא או מת. הרב יהודה אלטמן. **מי יהודה**, ח"ב, יו"ד, סי' צא, עמ' קע.

ישלים תעניתו, ולא קשה מדוד המלך שאכל כשנודע לו שהילד מת.

123. חולה ומעוברת בתשעה באב שנדחה. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"א, סי' פט, עמ' כג-קכד.

יש פוסקים המקילים להם לא להתענות אפילו קודם חצות.

124. טבילה במוצאי תשעה באב כשיש לה סתימה זמנית בשן. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שוך**, ח"א, סי' נח, עמ' קב.

אינה יכולה להוציא את הסתימה בתשעה באב שחל ביום חמישי, יש להקל לה לטבול בליל שבת.

125. מי שאינו חולה שאין בו סכנה אבל מצטער הרבה בארבעת התעניות. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ב, סי' כא, עמ' קו-קח.

בירור דעת בעל פתחי עולם שיאכל פחות פחות מכשיעור.

126. רוב דעות באומדנת רופאים. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"א, או"ח, סי' מג, עמ' קח-קיג.

בירור דעות הראשונים כיצד לנהוג כשיש מחלוקת בין הרופאים, או כשאחד מהם בקי יותר.

127. חולה שאמדרוהו הרופאים ביום כיפור שאינו יכול להתענות כל היום רק מקצתו. הרב יקותיאל יהודה הלברשטם, בתשכ"ו. **דברי יציב**, ח"ז, סי' סא, עמ' ע-עא.

דיון אם יש לחקור אצל הרופא מאיזו שעה מדיקת צריך לאכול.

128. חולה שיש בו סכנה ביום כיפור. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ה, סי' לח, עמ' פד-פו.

כשדי לו בפחות מכשיעור-אל יתנו לו כשיעור. כשצריך כשיעור-לא די שמניחים לפניו, אלא מאכילים אותו.

129. חולה שצריך לאכול ביום כיפור, ואין שם מאכל היתר רק נבילה ותרומה טמאה. הרב יצחק הוכגלרנטר. שו"ת **זכרון יצחק**, ח"א, סי' פו, עמ' קצז-ר. יאכילו אותו נבילה ולא תרומה טמאה.
130. קידוש ולחם משנה בחולה שצריך לאכול ביום כיפור. הרב בניהו דיינ. **דברי בניהו**, ח"ח, סי' כד, עמ' קצח-רא.
- אין צריך לקדש בין בחול בין בשבת, ויש להקל בלחם משנה כשטורח לו להשיג. -בסי' כה עמ' רב- רד הורה, שעדיף לו ליטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. -בסי' כו עמ' רה-רו פסק לו לומר יעלה ויבוא בברכת המזון.
131. חולה שאסר לו הרופא להתענות ביום כיפור. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ג, או"ח, סי' נה, עמ' ק-קב.
- יאכל פחות מכשיעור בהפסקות, אינו יכול להיות שליח ציבור, ואם קראוהו לתורה במנחה לא ירד.
132. הזנה מלאכותית ביום הכיפורים. מרדכי מאיר. **עורי צפון**, 10, תשס"ד, 86-109.
- סיכום דעות המתירים והאוסרים בהזנה על ידי זונדה או באינפוזיה.
133. זקנים חסרי הכרה ביום כיפור. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ז, סי' מא, עמ' סט.
- חסרי הכרה לגמרי דינם כשוטה שפטור, ואין מדקדקים בכמות אכילתם. -בסי' עב עמ' קא-קב מישב את קושית רבי עקיבא איגר על איטר.
134. מדרסים שרובם מפלסטיק ומיעוטם מעור. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"א, סי' סא, עמ' קט-קיא.
- יש להקל לו ביום כיפור לשימם בתוך נעלי הגומי שלו, כי בלעדיהם יש לו כאבים מרובים.
135. סיכת מי שיש לו חטטים בראשו ביום כיפור. הרב יעקב בירדוגו. שו"ת **נופת צופים**, ח"א, או"ח, סי' יב, דף ג ע"א.
- תמיהה מדוע מותר בניגוד לשבת שבמקום שאין סכים אלא לרפואה אסור.
136. רחיצת הפה במים מרים ביום כיפור במי שסובל מיחוש בפיו. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ב, סי' מז, עמ' קו-קט.
- היה לו פצע בלשון או בחיך ושוטף פיו כל יום בתרופה מרה, יש להקל לו לשטוף בלי לבלוע כדי שיוכל להתפלל כראוי, אם יסכימו לזה בעלי הוראה מופלגים.
137. שליח ציבור ותיק שנחלש לבו ורוצה לשבת בפיוטי תפילות יום הכיפורים. הרב עובדיה יוסף, לרב סלמן דוד ששון. **יביע אומר**, ח"י, או"ח, סי' מה, עמ' עח.

- מכיון שבכל התפילה עומד והציבור מחלו לו, רשאי לשבת באמירת הפיוטים.
138. פטור חולה ומצטער בכל המצוות. הרב ישראל גרוסמן. **פעמי יעקב**, נג-נד, תשס"ד, לא-לה.
- מצטער וחולה שאין בו סכנה חייבים בכל המצוות, ורק יש מצוות אחדות שבהם יש טעמים פרטיים לפוטרים.
139. אתרוג של טבל כשיש לפנינו חולה שיש בו סכנה. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ד, סי' לו, עמ' קג.
- יוצאים בו ידי חובה, מכיון שמותר להאכילו לחולה שאף יברך עליו.

ד. איסור וטהרה

140. כיסוי הדם כששוחט לחולה בשבת. הרב שלום יצחק מזרחי. שו"ת **דברי שלום**, ח"ו, יו"ד, סי' י, עמ' לב-לג.
- לא יכסה בשבת אפילו כשיש לו עפר מוכן, ואם אי אפשר במוצאי שבת-יכסה בלי ברכה.
141. ניתוחים שעושים בקיבת פרות. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ה, סי' נט-סב, עמ' קיז-קל.
- כשניקבה במקום המטריף-לא תחזור יותר להכשרה. מותרים החלב והגבינות מרפתות שיש בהם פרות מנותחות.
142. זריקות בעופות. הרב לוי יצחק גרינולד. **מגדלות מרקחים**, יו"ד, סי' ט, עמ' קכד.
- מכח ספק ספיקא העופות מותרים, ואין לחשוש שנטרפו.
143. עופות שמברכים בתוכם כוחות עיקרים של עופות טמאים. הרב יחזקאל ראטה, לרב חזקיהו יוסף כהן. **עמק התשובה**, ח"ד, סי' נד-נה, עמ' קנג-קנט, ח"ו, סי' שו, עמ' קמא.
- היה מקום להתיר אם היו מזריקים במחטים, אבל מכיון שמערכבים את הזרע מתחילת יצירתם יש לאסור. הרכיבו אבר של בהמה טמאה בטהורה הוא אסור באכילה. הרכיבו אבר מבהמה טהורה, אינו ניתן בשחיטתה וחלבה אסור.
144. אפרוחים הנדקרים במחטים ביום הוולדס סמוך לצומת הגידים. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ו, סי' דש, עמ' קמ.
- אין הזריקות מטריפות, ואין בהם חשש של פסיקת הגידים. —בסי' שיד עמ' קמד מפרט עד כמה אפשר להקל לחולים וקטנים בהמתנה שבין בשר וחלב. —בסי' שעט עמ' קעט טיהר לבעלה אשה שבדיקת העד שלה היתה נקיה, אבל הרופא הבחין במעבדה במשהו דם בשתן שלה. —בסי' שצב-

ת, תי-תיב, תכב, תכד, עמ' קפד-קפו, קצ, קצד-קצה, פסקים שונים על הוראה דם מתי תולים במכתה, ואם רופא עכו"ם נאמן. –בסי' תלב עמ' קצח התיר למרוח וזליק לפני ז' נקיים והפסק טהרה. –בסי' תמח-תנ, תנח, עמ' רד-רה, רח, הוראות בענין חציצה בצפורן, שיניים ותפירות. –בסי' תעח עמ' רטו התיר לצרף למנין מי שבעצבונו מדבר על גדולים. –בסי' תפב עמ' רטז, התיר למול מיד תינוק שהחלים מצהבת. –בסי' תצב עמ' רכ פסק לפדות בלי ברכה את הנולד אחרי נפל בן ח' או ט' שבועות.

145. **אבני חן**, שאלות ותשובות בהלכות מסורת בהמות עופות ודגים, הכלאות טבעיות וגנטיות, עם פתרונות הלכתיים, בהסכמת זקני הפוסקים בעולם, ומאות ציורים ותמונות תלת ממדיות צבעוניות ומיקרוסקופיות. הרב חזקיה יוסף כהן. חלק א. בני ברק, המכון למחקר הגנטי לפי ההלכה באדם ובחי, תש"ס, (110), ת, 44 עמ'. חלק ב: דרך מסורה. תשס"א, ו, תקמ, 48 עמ'. חלק ג על הלכות מסורת, שיבוט, פונדקאות והשתלת איברים. תשס"א, ח, קנז, 10 עמ'. נספחו לו הקונטרסים: מלואי אבן, תש"ס, ח, פא עמ'. לקוטי חן (בפנים ליקוטי), 10, קכו עמ'. שלח תשלח על שילוח הקן, תשס"א, יב, פג עמ'. מסורת כדת, תשנ"ט, ו, יד עמ'.

146. חולה שאין בו סכנה במושב, ולדעת הרופא עליו לשתות מרק בשר, ואין כאן רק בשר ששהה ג' ימים בלי מליחה. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"י, יו"ד, סי' ב, עמ' קצא-קצג.

ישים את הבשר במים פושרים, ימלח וידיח כדת, ויוכל לשתות את המרק לרפואתו אחרי חליטה במים רותחים.

147. שיעור המתנה בין בשר לחלב למינקת וחולה. הרב שמואל דוד מונק. שו"ת **פאת שדך**, ח"ג, סי' ל, עמ' עד-עה.

כשאינה יכולה להמתין שש שעות אחרי אכילת בשר, אפשר לסמוך על המקילים שדי בשעה אחת גם בלי התרת נדרים, ועדיף שתחטוט שיניה ותברך על המזון.

148. תרופות של איסורי הנאה. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ג, יו"ד, סי' ח, עמ' קכה-קל.

התרופות מותרות גם לחולה שאין בו סכנה.

149. אכילת שרץ שרוף לצורך רפואה. הרב יצחק זאב סולובייצק, הרב לוי רבינוביץ. שו"ת **מעדני מלכים**, ח"א, סי' מז-מח, עמ' סח-עא.

דיון בהיתר שכתב השני בספרו מטעמי השולחן, סי' פד, אות כז.

150. מרק ציפור דרור לרפואת תינוק החולה בשיעול. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ג, יו"ד, סי' ה, עמ' קכא-קכג.

- ציפור דרור אסור רק ממנהגא, ולכן מותר להאכיל לתינוק את המרק, במיוחד כשיש חשש שיגיע לדלקת הריאות.
151. עירוי דם של אוכלי נבילות וטריפות. הרב שאול ברייש. **שאלת שאול**, ח"ב, יו"ד, סי' ד, עמ' קטו-קטז.
- אל לחולה לדקדק שהדם לא יהיה מגוי או חילוני, כי טמטום הלב נגרם רק מאכילה ולא מהזרקה לעורקים.
152. ילד בן עשר חסר דעה המתעסק בסכינים ויכול לפגוע בילדים אחרים. הרב לוי יצחק גרינולד. **מגדלות מרקחים**, או"ח, סי' מח, עמ' לג.
- בגלל הצלת ילדים אחרים פשוט שמותר להכניסו לבית חולי רוח המיוחד לחינוכו, אפילו שבודאי יאכל שם נבילות וטריפות.
153. חולה המאושפז בבית חולים, ואומר שאינו אוכל רק מהכשר הבוד"צ. הרב עובדיה יוסף, לרב יעקב רקובסקי. **יביע אומר**, ח"י, יו"ד, סי' כ, עמ' רלא-רלב.
- יכול לאכול ממאכלי בית החולים שבהשגחת הרבנות בלי התרת נדרים.
154. איסור העישון. הרב שמואל דוד מונק, בתשי"ט. **פאת שדך**, ח"ג, סי' קנד, עמ' שמז-שמט.
- לא יצא איסור על עישון מועט של סיגריות, ובעישון מרובה הדעת נוטה להחמיר. בס"י קפב עמ' תו-תט התכתב עם הרב משה שטרנבוך בתשל"ט בענין סיגריות בשביעית.
155. העישון ונזקיו. פרופ' רפאל קטן. **מפירות הכרם**, 247-250.
- בשנים האחרונות גוברת המודעות למניעת עישון, גם ביום טוב.
156. הטלת איסור על ילדי בית ספר להביא בטנים בגלל ילד אלרגי. **במראה הבוקר**, ח"ה, 62-63.
- הוראות למציאת הדרך הנאותה להתחשב בסבל הילד שעשוי להסתכן, מבלי שיוטל איסור כללי גורף.
157. נער חלוש המזג והדעת שהלוח לראובן מעות ונשכר אצלו. הרב פתחיה מרדכי בירדוגו. **נופת צופים**, ח"א, יו"ד, סי' לר, דף כז ע"א.
- ניכרים הדברים שלא היה שוכרו אם לא הלוחו, ולכן זו ריבית קצוצה.
158. תספורת טומטום ואנדרוגינוס. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ו, יו"ד, סי' סב, עמ' קעג.
- לדעת רוב המפרשים מותרים להסתפר תספורת כאיש, ויש אוסרים.
159. מחנך שכתב שיש להעדיף את דעת חכמי המדע בימינו על דעת חכמי התלמוד. הרב עובדיה יוסף, לרב יעקב ש. קצין, בתשל"ו. **יביע אומר**, ח"י, יו"ד, סי' כד, עמ' רלה-רלו.
- בודאי שאנו סומכים על דברי רבותינו ולא על חכמי הטבע והרפואה, ומכל מקום אין להרחיק את הכותב הרב משה שמאע.

160. הסרת כתובת קעקע. **במראה הבזק**, ח"ה, 164-165.
- אין חיוב להסיר כתובת קעקע, אבל יש לכסותה כשנכנס לבית הכנסת. שב בתשובה ומתבייש בה, מותר להסירה בטיפול לייזור, ובעדיפות שניה בניתוח פלסטי.
161. כדורים הגורמים לראית יתר של דם. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"א, סי' קלד, עמ' קצד.
- יש חילוקי דינים מתי קובעת וסת על ידם, ובלי הרגשה אינו חמור מאם אכלה שום ופלפלים.
162. גמרה להניק ונוטלת כדורים להסדרת המחזור. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, סי' מג, עמ' שלז-שמד.
- אינה צריכה לפרוש בעונה הסמוכה לווסת, ומותרת לבעלה עד יום לפני המועד שלדברי הרופא עתידה לראות. גם אז אינה טמאה עד שתראה, ומותרת בחיבוק ונישוק.
163. ההצעה לפטור מדם בתולים. הרב יהודה הרצל הנקין. **שו"ת בני בנים**, ח"ד, סי' יד, עמ' מז-נב.
- מותר לכתחילה לבקש מרופא או מאחות להסיר את בתוליה לפני הנישואין, כדי שלא תצטרך לפרוש מבעלה אחרי בעילת המצוה.
164. מיחושים הבאים קודם המחזור. הרב אסי הלוי אבן יולי. **שו"ת נחלת לוי**, ח"א, יו"ד, סי' ד, עמ' קעז-קפה.
- אינם נחשבים הרגשה. בס"י ה' עמ' קפה-קפט מברר מתי יכולה לתלות את הדם שראתה במכתה. בס"י יא עמ' ריב-רטז מבאר דינה של הנוטלת כדורים לסידור מועד וסתה.
165. הרגשה בזמן הזה. הרב שלמה לוי. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 128-138.
- סקירת הדעות אם נשים מרגישות גם בימינו, או שנשתנו הטבעים.
166. המתנת ז' נקיים בנישאת למי שאין לו גבורת אנשים. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ו, יו"ד, סי' סח, עמ' קפב-קפו.
- אינה צריכה להמתין ז' נקיים, ומכל מקום תחמיר לבדוק עצמה כשתבעוה להינשא לו.
167. סוגים שונים של בדיקות הרופאים באשה. הרב שמואל דוד מונק, הרב חנוך דב פדווא, בתשכ"ד. **פאת שדך**, ח"ג, סי' עא, עמ' קסה-קעב.
- פסקי הלכות מתי פתיחת הקבר גורמת לדם, באופנים השונים של מכשירים, נשיפת אויר, גרידה וטמפון.
168. בדק הרופא בשפופרת או במלקחיים. הרב לוי יצחק גרינולד, למח' הרב הלל ליכטנשטיין. **מגדלות מרקחים**, יו"ד, סי' לו, עמ' קמד.
- אם הרגישה צער בעת בדיקת השפופרת צריכה בדיקה וטבילה.

169. רופאים מומרים או נכרים שאומרים שהדם שראתה הוא ממכה. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ג, סי' עג, עמ' קנג.
- יש לסמוך עליהם מכיון שלא מרעי נפשיהו, ומוטב שיתנו זאת בכתב.
170. ראתה דם ויש לה מכה. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"י, יו"ד, סי' יז, עמ' רכז.
- יש להקל לתלות במכה שבפרוזדור ואפילו במקור, אם לא שהמקור עצמו נשחת ורפוי ויוצא ממנו דם.
171. אשה שיש לה פצעים ברחם. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ה, סי' עד-עח, עמ' קנה-קסח.
- פרטי ההלכות מתי אפשר לתלות את הדם שרואה במכתה, ואיך תנהג בהפסק טהרה. נמשכה ההפלה כמה ימים, תתחיל למנות את ה"ד יום רק אחרי שהרופא ניקה את הרחם.
172. שמו בעומק הרחם טבעת גומי בגלל חולי השבר. הרב יהודה אלטמן. **מי יהודה**, ח"ב, יו"ד, סי' עב, עמ' קלח-קלט.
- הסכמת גדולי האחרונים להקל לה לענין הפסק טהרה וטבילה.
173. נאמנות הרופא שהכניס טבעת לרחם. הרב יוסף גרינולד. **שו"ת ויען יוסף**, ח"ד, סי' קלו, עמ' רצה.
- אין לסמוך על אמירתו שלא יצא דם מהמקור, ותספור ז' נקיים. —בסי' קמא עמ' דש השיב, שראוי להחמיר כשהרופא פתח את הרחם שבועות אחדים לפני הלידה ולא הרגישה כלום. —בסי' קמב עמ' דש-שה השיב לרב אליהו וינד על אשה נדה ואין לה מי שישמשנה, שקשה להצריך את הבעל לחזור על הפתחים לשכור מטפלת כשלא הורגל בכך. —בסי' קמט עמ' שיג-שיד השיב לרב יעקב יצחק ניימן, שאכן יש חשש בסתימת פלסטיק ששם הרופא באותו מקום, שמא תעכב טיפת דם, ולא יועיל ההפסק טהרה.
174. בהלכות חציצה. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"ג, סי' צה, עמ' רטו-ריח.
- בתפירת הרחם מבפנים יש לסמוך להקל. חתך באצבעה שנגלד וגובהו שוה לעור-יכולה לטבול כשהתרכך.
175. תפירות רפואיות לענין חציצה. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ד, סי' פא, עמ' ריא.
- אין התפירות חציצה כשנעשו לזמן ארוך, או כשיתמססו מאליהן, או כשהם בתוך הפה שיש לו דין בית הסתרים.
176. תפירות במקום השן והרופא עתיד להסירן. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ג, יו"ד, סי' יב, עמ' קלה-קלח.

- לכתחילה יש להשתדל להחמיר שהן חציצה, אבל בטיפול שורש שאסור להסירן, או ביוצא לדרך ארוכה יש להקל. -בסי' יג עמ' קלח-קמא דן במנהג שיולדת אינה טובלת תוך ארבעים יום לזכר ושמונים לנקבה.
177. טבילה עם סתימות בשיניים. הרב שמואל דוד מונק, לרב חנוך דב פדווא ולרב קלמן כהנא, בתשכ"ד ותשל"ד. **פאת שדך**, ח"ג, סי' צו-צז, עמ' ריח-רכא.
- פסקי הלכה בענין סתימה זמנית וקבועה, ואם הרגישה כאב בעומק השן.
178. סתימות בשיניים אם חוצצות לטבילה. הרב אסי הלוי אבן יולי. **נחלת לוי**, ח"א, יו"ד, סי' יב-יג, עמ' טז-רלב.
- בירור דיני הסתימות, התפירות והגבס.
179. טבילת אשה החולה באזונה. הרב אברהם גוטרמן, הרב סעדיה אריבי. **מדאני אסא**, ח"א, סי' טז, עמ' קז-קיט.
- תתחוב לאזונה מוך טבול בשמן דגים, ואין לנהוג שחברתה תשים שם אצבעה.
180. חציצה בלפוף העין ופצע שיש בו ריר. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ו, יו"ד, סי' עט, עמ' ריג-ריז.
- לפלוף או כחול שחוף לעין הוא חציצה, ומכה שיש בה ריר אינה חציצה.
181. עור קשה בפרסת הרגל העומד להסרה. הרב יוסף גרינולד, לרב אברהם לייטנר. **ויען יוסף**, ח"ד, סי' קנג, עמ' שיח.
- מן הדין יש להקל שאינו חוצץ, והמחמיר תבוא עליו ברכה. -בסי' קנה-קנח עמ' שכא-שכט פסקים שונים לענין חציצה בשיניים שנעשו להם גשרים, תותבות, עם סתימות ארעיות, שן זהב המתנדנדת.
182. עברה ניתוח בראשה ואסור לה ללחלו במים. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ג, סי' עח, עמ' קסו.
- אין להסכים שכדי למנוע חציצה תעטוף את ראשה במכסה עור דג שברירתו מן המים.

ה. נדרים, צדקה, מילה

183. נדר צדקה לרפואת חמותו ונפטרה. הרב זליג ליב קליין. **אוצרות התורה**, כד, תשס"ד, יא-יג.
- דיון בתשובת הרב מאיר ברנדסדורפר בשו"ת קנה בשם, ח"ב, סי' פט.
184. חלה ונדר שאם יתרפא יעשה יום טוב לרבנן. הרב יצחק חדאד. **שיח יצחק**, ח"א, יו"ד, סי' מד, עמ' רמג-רמד.
- ספק אם צריך לעשות סעודה לכל חכמי העיר או שמספיק לעשרה, וכן אם הם צריכים להיות מורי הוראה או סתם תלמידי חכמים.

185. בהלכות קימה והידור זקן. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"ג, סי' קט-קי, עמ' רמג-רמז.
- חייבים לקום בפני זקן בן שבעים אפילו אם הוא עם הארץ, וראוי להחמיר אפילו אם ספק הגיע לשבעים.
186. גיל הזקן שצריך לקום מפניו. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ו, יו"ד, סי' צג, עמ' רנח-רס.
- כשהגיע לגיל ששים צריך לעמוד מפניו. חייבים לקום מפני אשה זקנה.
187. תספורת של בן לאב שיש לו פצעים בראשו. הרב לוי רבינוביץ. **מעדני מלכים**, ח"א, סי' קעג, עמ' רנט-רס.
- יכול לספור, ובלבד שיעשה בזהירות לאט שלא יצא הרבה דם.
188. צדקה להצלת ילד מאב יהודי הזקוק לניתוח לב. **במראה הבזק**, ח"ה, 176-177.
- איבדו בת בניתוח לב וצריך לנתח גם את הבן, אפשר לאסוף להם תרומות שמא תתקרב האם ותתגייר, אבל יש לידע את התורמים שהבן אינו יהודי.
189. מומר מאונס שחזר בתשובה ונשאר ערל מבחינה רפואית. **במראה הבזק**, ח"ה, 58.
- יהודי איטליה שנאנסו לנצרות בשנות השואה, וכעת בזקנתם או בניהם רוצים לחזור ליהדות אבל חוששים למול מסיבות רפואיות, יכולים לטבול לחומרא בקבלת מצוות, ויש לקרובם.
190. תינוק שנראה בו החריץ עמוק משאר המקומות. הרב לוי יצחק גרינולד, לבן אחיו הרב יוסף גרינולד. **מגדלות מרקחים**, יו"ד, סי' פ, עמ' קצג.
- צריך לתקן ולהפריד באצבע עד שתהיה העטרה מגולה לגמרי.
191. הפרדת הערלה על ידי חוט. הרב לוי רבינוביץ. **מעדני מלכים**, ח"א, סי' קעה, עמ' רסא-רסב.
- צריך לברר אם הרופאים מסכימים לנוהגם של המוהלים בחוץ לארץ כדי שהתינוק יתרפא יותר מהר.
192. ציצים המעכבים רוב היקפה של עטרה. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"א, סי' קמו, עמ' רי-ריג.
- בירור אם המדובר ברוב גובהה של עטרה או בשטח שוה.
193. מוהל שלא מל כראוי ולכן הוצרכו לבצע ברית בניתוח כשגדל התינוק. הרב שלמה זעפרני. **שמרו משפט**, סי' סו, עמ' רצט-שג.
- אם למוהל מומחיות בביצוע בריתות מסובכות ואירעה לו תקלה-פטור מתשלום ההוצאות, ואם מל בחינם-יתכן שפטור אף בדיני שמים.
194. מציצת הדם בברית מילה. הרב גדעון קפלן. **אורות אביב**, קיץ תשס"ד, 11-20.

- תולדות הויכוח ההלכתי אם לקיים מציצה בפה או בכלי.
195. קבלת מוהל שעשה מציצה בכלי לבית החולים. הרב יקותיאל יהודה הלברשטם, בתשל"ז. **דברי יציב**, ח"ז, סי' קא, עמ' קי.
- אם טוען שלא ידע שיש בזה פקפוק ומקבל על עצמו שלא יעשה כן, אפשר לקבלו כמוהל בית החולים.
196. בדין אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב. הרב שלמה קאהן. **כתור תורה** (הכהן), קנז-קסד.
- יש להמשיך לעשות המציצה בפה, ואין להימנע בגלל חשש רחוק ממחלת האיידס.
197. הרדמת תינוק בעת מילתו. הרב אסי הלוי אבן יולי. **נחלת לוי**, ח"א, יו"ד, סי' כ, עמ' רעו-רפ.
- מותר להשתמש בהרדמה למילת גדול, אבל לקטן רצוי להשתמש במשחה מרדימה כשהסכים לכך רופא ילדים.
198. מילה בצהבת ילודים. הרב ד"ר אברהם שטיינברג. **בית הלל**, יח, תשס"ד, עח-פא.
- בירור שיטות הפוסקים אימתי מלים את הילד אחרי צהבת לאור הידיעות הרפואיות כיום.
199. מילת תינוק חולה. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"א, סי' קכ, עמ' רמב-רמח.
- יש להמתין שבעה ימים אחרי שיבריא מחוסר הנשימה, הקאה, והפרשת מוגלה מהעין. בס"י קכא עמ' רמח הורה להמתין למול תינוק שהוצא בצבת ויצא ממנו הרבה דם, נעשה ירוק, ומכתו טרם הוגלדה.
200. המתנת שבעה ימים לתינוק חולה. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ו, יו"ד, סי' קה-קו, עמ' רפז-רצה.
- ממתנים למילה שבעה ימים כשחלה כל גופו, או אבר שמחללים עליו את השבת, או בכאב עינים חזק, או כשנולד בלי הכרה מחמת הלידה. הנולד טריפה נימול לשמונה גם בשבת, ובלבד שרופא מומחה יעיד שאין זה מקרב את מיתתו.
201. מילת בנו של מחלל שבת בשבת. הרב אברהם שמואל בנימין סופר, בתש"ג. **תשובות דברי סופר**, ח"א, סי' יא, עמ' לא-לד.
- מלים אותו ועושים לו כל צורכי רפואתו בשבת.
202. זוג שקנו ילדה בת גויים בבית חולים וגיירוה. הרב לוי יצחק גרינולד, לבן אחיו הרב יוסף גרינולד. **מגדלות מרקחים**, יו"ד, סי' פד, עמ' קצו.
- סביר שיצטרכו להודיע לה כשתגדל אולי תרצה למחות.

203. גיור חרש ושוטה. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ו, יו"ד, סי' קי, עמ' שיא-שיז.
- אין להטביל חרש או שוטה לשם גרות על דעת בית דין. אין לקנות חרש להטבילו לשם עבדות ולהנהיגו במצוות כעבד, ואחר כך להטבילו לשם שחרור ולשחררו שיהיה כישראל.
204. גיור מי שעבר ניתוח לשינוי מינו. **במראה הבזק**, ח"ה, 181.
- אין לגייר אשה בשבדיה שנותחה להיות כזכר ועברה בכך כמה איסורים.
205. פסול כתיבת סת"ם בפיו ובשמאל. הרב אריה הורביץ. **לב אריה**, סי' מח, עמ' קסד-קסה.
- דיון בתשובת רמ"ע מפאנו, סי' לח. –בסי' סט עמ' רנה-רנו דן במהות פסול איטר בעבודה.
206. האם בית חולים חייב במזוזה. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ו, יו"ד, סי' קכד, עמ' שסג-שסה.
- הנמצא במושב זקנים או בבית חולים של נכרים בארץ ישראל-יקבע מזוזה בלי ברכה, ואם בחוץ לארץ יקבע אחרי שלושים יום בלי ברכה. כשיש לחדרו שותף עכו"ם-יקבע מזוזה בלי ברכה.
207. פדיון הבן כשנולד בניתוח קיסרי. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"א, יו"ד, סי' טו, עמ' קסח.
- אין להחמיר לפדותו, ואפילו בלי ברכה.
208. יוצא דופן בפדיון הבן. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"ג, סי' קמג, עמ' שכט-של.
- אין צריך פדיון, ובספק יפדו בלי ברכה. יש לפדות בכור שיצטרך ניתוח בעיניו בעוד חמישה חודשים.
209. בכור שהוציאווה על ידי כלי. הרב דוד מנחם מניש באב"ד, לרב שמואל מאיר גולנדר, בתרע"ד. **צהר**, יג, כט-לב.
- לפי הנתונים הרפואיים חייב בפדיון הבן.
210. לידת מלקחים. הרב שאול ברייש. **שאלת שאול**, ח"ב, יו"ד, סי' לד, עמ' רג-רד.
- הסכמת האחרונים לפדות את הבן בברכה.
211. בכור חולה שנדחתה מילתו עד יום ל"א שהוא יום הפדיון. הרב יהודה משה יוסף. **הרי יהודה**, ח"א, יו"ד, סי' כ, עמ' שסח-שעא.
- יכול האב לברך פעמיים שהחינו מכיון שאלו שתי מצוות נפרדות, ואין בזה חשש ברכה שאינה צריכה.
212. פדיון הבן כשחלה תוך שלושים יום ונפטר מהמחלה אחרי כן. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ו, יו"ד, סי' קלז, עמ' תה-תז.

חייב בפדיון גם אם היה גוסס, וכן היוצא ליהרג. בכור בעל שני ראשים חייב בפדיון, ונותן עשרה סלעים. הנולד בשאר סוגי טריפה יפדוהו בלי ברכה. – בס"י טו עמ' תעד חזק בנו הרב דוד את פסק אביו, שבמקום חולי יש להקל בעשיית תרופות בשבת.

213. פדיון הבן הנולד אחר נפל. הרב אברהם חיים אייזנשטיין. **אוצרות ירושלים**, ג, תשס"א, רפז-רצא.

בירור דברי הפוסקים מתי פודים ואם מברכים.

214. צמחי מרפא בשביעית. הרב יחזקאל מוצפי, בתשס"א. שו"ת **שדה יחזקאל**, ח"א, סי' כט-לח, עמ' קלט-קפב.

באיזוב הנקרא זעתר יש דיני שביעית, ואין לעשות ממנו מרקחת לרפואה. יש להקל לקחת כמוסות, סירופים וטבילות מצמח הרומרין, או מצמחי מרפא אחרים. בצמחים המשמשים לרפואה טבעונית אין קדושת שביעית. בצמחים שטעמם ערב וראויים לאכילה ושתיה כעלי תה-יש קדושת שביעית. צמחים שנזכרו בש"ס וכיום אינם ראויים אלא לרפואה-לא פקעה מהם קדושת שביעית. חילוקי דינים בזרעי פשתן אם נוהג בהם איסור שביעית וספיחים. מותר לסוך בצמח האלוורה המשמש לריפוי כויות בעור. יש לנהוג דיני שביעית בעלי הגת (קאת) המסוגלים לבריאות, אבל אין בהם איסור ספיחים. בס"י לח דן בזה בהרחבה חמיו הרב שלמה משה עמאר.

215. עניני לשון הרע בחולים. הרב יצחק זילברשטיין. **הבאר**, כד, תשס"ד, סג-סט. רופא יכול לציין את רקעו של החולה כשזה מסייע לאבחנה. פרטי ההלכות הנוגעות לחולה טורט המתפרץ בלי שליטה. לא יספר הרופא כלכלה לפני האירוסין על מחלת החתן מבלי שיתיר את שבועתו.

ו. רפואה, השתלות

216. **JEWISH MEDICAL ETHICS** 1989-2004. Vol. 1. Editors: Mordechai Halperin, David Fink, Shimon Glick, with Leora Moshe. Jerusalem, The Dr. Falk Schlesinger Institute, 2004, 12, 38, 448 p.

217. **ספר אסיא**, מאמרים, תמציות וסקירות בענייני רפואה והלכה. העורך ד"ר מרדכי הלפרין. עורך משנה משה אליאב. כרך ט. ירושלים, מכון שלזינגר, תשס"ד, לו, 557, 11 עמ', הקדמה, מאמר פתיחה מפרופ' מנחם אלון. כולל שליש החומר שהתפרסם בחוברות מא-נב.

218. **דילמות רפואיות** ופתרונן הלכתי. הרב עדי כהן. מהד' ב מורחבת ומוגהת בתוספת כ"א פרקים חדשים (מתוך ס"ט). ירושלים, חיים ושלום, תשס"ד, שעה עמ', הסכמות, הקדמות.

219. **הרופא ובעלי מקצועות רפואיים אחרים**. ד"ר יצחק (יוליוס) פרויס. פרק ראשון מתוך ספרו הרפואה במקרא ובתלמוד שנדפס בברלין תרע"א, 700

- עמ', ותורגם בתשל"ח לאנגלית על ידי ד"ר פרד רוזנר. תירגם מגרמנית: אורי וירצבורגר. עם תיקונים והוספות מכתב יד המחבר. ירושלים תשס"ד, 72 עמ' (הרב יואל קטן, המעיין, מה, תשס"ה, א, 89-90).
220. **צרי הגוף** לרבי נתן בן יואל פלקירה. החלק הרביעי במאכלים והסמנים ומזגם ומעלותם ופעולתם ותועלתם. מבוא וההדרה: זהר עמר ויעל בוכמן. רמת גן, המדור לתולדות הרפואה בארץ ישראל באוניברסיטת בר אילן, תשס"ד, 320 עמ'.
221. **הבריאות הלכה למעשה**. ח"א: לקט מקורות תורניים בנושא שמירת בריאות על ידי תזונה נכונה. ח"ב: מדריך מעשי מפורט לתזונה נכונה על פי תגליות המדע המודרני. ניסן לברון. (ביתר עילית) תשס"ד, 318 עמ', הסכמות רבנים ורופא. החלק התורני נערך על ידי זאב גרינולד.
222. **הרפואה המסורתית בקרב יהודי תימן**: צמחי מרפא ובשמים. זכריה דורי. חלק א. תל אביב, אפיקים, תשס"ג, 208 עמ'. מבוא מהעורך טוביה סולמי. תמונות, איורים, מפות, ביבליוגרפיה, שער ותקציר באנגלית.
223. **חיים של בריאות**. רפאנו ה' ונרפא בעזרת פעילות גופנית ותזונה נכונה. יוסף סוקל. ירושלים תשס"ד, 55 עמ', איורים, בהמלצת רופא אורטופד.
224. **רפואה, הלכה ומשפט-ערכיה של מדינה יהודית ודמוקרטית**. פרופ' מנחם אלון. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 45-72.
- כולל דוגמאות מתיקים שטיפלה בהם השפיטה בישראל.
225. **מפתח מועד למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנים תשמ"ט-תשנ"א**. הרב מאיר וונדר. **ספר אסיא**, כרך ט, 404-545.
226. **מפתח מועד למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשנ"ט**. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 145-183.
- 9 פרקים, 56 מקורות, 247 ערכים.
227. **תשובות בעניני רפואה ורופאים**. הרב יצחק זילברשטיין. **עלינו לשבח** במדבר, סי' לט-מט, עמ' תרו-תריז.
- הנושאים**: ברכת הגומל לחולה מסוכן כדי להעלים ממנו את מצבו; אשה השואלת אם מחלתה תעבור; הסתכנות להבאת תרופות; רופא שגרם נזק למכונית שהפריעה לו לנסוע; רופא המחלל שבת מתוך טעות; רופא שנשכר לרפא ומתבקש לעבודה ארגונית; רופא הגוער על הפונים אליו בשבת; יהודי בארץ אויב המבקש עזרה מרופא; לשון הרע על חולה כשספק אם יביא תועלת; אם יגלה הרופא לכלה על מחלת החתן; מחלת טורט (פגם אורגני במח).

228. שמירה על הבריאות ואחריות הדדית ברפואה. הרב ד"ר דוד אפלבוים. **בית הלל**, יז, תשס"ד, נז-סב.
- אחריות הציבור והיחיד לבריאות נכונה ומניעת עישון ונהיגה בלתי זהירה.
229. עמדת חז"ל ברפואה לעומת רופאי זמננו. הרב זכריה טובי. **מפירות הכרם**, 231-225.
- מחללים שבת לרפואת עינים אף כי לדעת הרופאים כיום אין בזה סכנה לאדם.
230. רפואה חלופית. הרב אליהו סולובייצקי. **מוריה**, רצט-ש, תשס"ד, קמז-קמט. השלכה מאספקלרית הרמב"ם והרשב"א בעניני כישוף ורפואת הסגולות.
231. דרישה ברופאים. הרב יקותיאל יהודה הלברשטם. **דברי יציב**, ח"ז, סי' קיד, עמ' קכט-קלא.
- דברי הרמב"ן שלא לדרוש ברופאים נאמרו על הזמן שהיתה נבואה בישראל. בס' קטו עמ' קלא כתב לרבי מלעלוב על החיוב לשמוע לדברי הרופא.
232. ורפא ירפא. הרב אפרים קירשנבויים. **צהר**, יג, תשס"ד, תמ-תנ.
- בירור שיטות הראשונים על החיוב להתרפא ברופאים.
233. אמן החולה ברופא. הרב אברהם יעקב גולדמינץ. **המעין**, מד, תשס"ד, ג, 61-62.
- על הרופאים להשתדל ליצור יחסי אמן בינם לבין החולה.
234. כפיה בטיפול רפואי. הרב אהרן רוז. **בית הלל**, יח, תשס"ד, עב-עז, צח.
- יפה עשה הרופא שכפה טיפול רפואי על ילדה במצב חמור למרות התנגדות ההורים.
235. חולה נפש המסרב ליטול את תרופתו. הרב אליעזר רוט. **צהר**, יב, תג.
- חייב לשלם על הנזקים שעשה בגלל שנמנע ליטול את הכדורים.
236. חיסונים לתינוקות. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"ב, סי' קמז, עמ' רלז-רמ.
- בויכוח עם המערער על מתן זריקות חיסון לתינוקות קובע, שכבר נתפשט ההיתר בכל ישראל וכנראה עשו ברצון חכמים.
237. שכר הרופא. הרב ישי בוכריס. **מפירות הכרם**, 232-237.
- בירור הסיבות לחיוב תשלום השכר לרופא ומה גובהו.
238. כפית רופא לרפא בלי שכר. הרב יחזקאל אהרן שורץ. **בית הלל**, יט, תשס"ד, נט-ס.

- כשיש רופא יחיד בכפר-כופין אותו לרפא חולה שיש בו סכנה שאין לו לשלם. כשיהיה לו כסף אחר כך-יכולים לכוף אותו לשלם.
239. סודיות רפואית בהלכה. הרב יצחק צבי אושינסקי. **אורחות משפט**, שכג-שלב.
- פרטי ההלכות אימתי על הרופא להפר את החיסיון הרפואי.
240. שאלות בעניני רפואת חירום. הרב יצחק זילברשטיין. **בית הלל**, יז, תשס"ד, נג-נז, כ, פו-צב.
- מותר לפרמדיק לחתוך קנה ולהנשים כשהפצוע עומד להיחנק. יכול להיכנס לאוטובוס הפגיעות תוך כדי דריכה על ספק גוססים כדי להציל. טיפול בפצוע החי קודם לכבוד המת. אין להימנע מניתוח אצל רופא נכרי בחוץ לארץ שאינו נוטל תשלום. יתנו לחולה תרופה מסוימת גם בלי ידיעתו.
241. שיקולים כלכליים במערכת הרפואית. הרב עדי כהן. **בית הלל**, כ, תשס"ד, קכה-קכז.
- מהות השיקולים להכללת תרופות אנטי דלקתיות בסל הבריאות.
242. הקדמת טיפול רפואי לשוטר מלפושע. הרב עדי כהן. **בית הלל**, יט, תשס"ד, סד-סה.
- למרות נטית הלב הטבעית יש להקדים את הטיפול בפושע שמצבו קריטי, לטיפול בשוטר שיכול להמתין בלי נזק.
243. אמירת אסותא או לבריאות למי שמתעטש. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"ג, ס' קנג, עמ' שמה-שמו.
- יש מקורות למנהג לומר מרפא למתעטש, וכל שכן אם יקפיד עליו כשאינו מפסיד דעתו בברכתו.
244. חובת שיתוף החולה בידיעת מצבו ובסיכון הקיים בטיפול בו. הרב יצחק צבי אושינסקי. **אורחות משפט**, שמא-שמו.
- עדיף שהרופא לא ישתף את החולה בתיאור מצבו הקשה. אינו חייב לספר לו שיש סיכון מיזערי בטיפול הניתן לו.
245. מניעת תרופות וטיפולים מחולה הסובל מאד מיסורים. הרב שאול ברייש, הרב משה חיים שמרלר. **שאלת שאול**, ח"ב, יו"ד, ס' נא-נג, עמ' רכה-רל.
- השגות על פסקו של הרב משה פיינשטיין באגרות משה, חו"מ, ח"ב, ס' עג-עה, שאפשר להימנע מלהאריך את חיי היסורים של החולה.
246. גרימת מות לחולה סופני הסובל מניוון שרירים מתקדם. הרב יהודה הרצל הנקין. **בני בנים**, ח"ד, מאמר ו, עמ' קח-קי.
- יש הבדל בין עשיית מעשה בידים, לבין מניעת הצלה שהיא למעשה גמילות חסד.
247. החייאה במכונה. הרב יחזקאל ראטה, לרב אברהם לייטנר. **עמק התשובה**, ח"ו, ס' תצט-תק, עמ' רכז-רכח.

אם לדעת הרופאים לא ישוב להכרה, אין צורך להחיותו במכונה. הנולד מת והחזיקוהו נושם במכונה, אין צריכים להתאבל עליו. –בסי' תקו עמ' רל התיר לכהן לבקר בבית החולים את אשתו היולדת. –בסי' תקיג עמ' רלב פסק שחולנית או הכורעת לילד יכולה לנסוע לבית החולים עם איש, ואין יחוד זה אביזריהו דגילוי עריות. –בסי' תקטו עמ' רלג הורה באיזה אופן יוכל הרב להתיר מניעת הריון. –בסי' תקיח עמ' רלד אסר לסמוך על הפוליוגרף בגיטין כדי לגרש אשה.

248. תפילה על חולה שהרופאים התיאשו מלרפאותו. הרב אברהם דורי, לרב גדעון עטיה. **אדרת תפארת**, ח"ד, סי' נב, עמ' רכב-רכה.

יש להמשיך להתפלל עליו, ולא להעתיר עליו שימות. הרב שלמה זלמן אוירבך הורה להתפלל שייטב לחולה וייטב למשפחתו.

249. אמירת וידוי עם החולה הנוטה למות. הרב יקותיאל יהודה הלברשטם. **דברי יציב**, ח"ז, סי' ככ, עמ' קלח.

מחמת כמה סיבות מקילים היום שלא לומר וידוי עם כל חולה שכיב מרע.

250. הוצאת קוצב לב מנפטר להשתלה בחולה אחר. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"י, יו"ד, סי' נ, עמ' שא-שג.

רוב עמודי ההוראה בזמננו פסקו להתיר.

251. הפרדת תאומי סיאם. הרב יצחק צבי אושינסקי. **אורחות משפט**, שלג-שמ.

מותר להסתכן בניתוח בעל סיכויים ובלעדיו ימות בודאי.

252. **דור תהפוכות**, על ניתוחים לשינויי מין, ניתוחי אנדרוגינוס ושיבוט בני אדם.

הרב עידן בן-אפרים. 'ירושלים תשס"ד', י, שי עמ', הסכמות, הקדמות, מפתחות. כולל תשובות הרבנים זלמן נחמיה גולדברג, אשר וייס וגדעון עטיה.

253. הסתכנות עבור הצלת הזולת. הרב יצחק זילברשטיין. **קול התורה**, נה, תשס"ד, קנג-קנח.

יכול חבלן משטרה להיכנס לסכנה ממש. המבקש להינתח להוציא כדור מגבו לא לשם ריפוי אלא כדי לזכות בתגמולים, מותר לו להסתכן רק עד גבול מסוים.

254. עקירת שיניים מחמת חולי או לשם נוי. הרב אברהם דורי. **אדרת תפארת**, ח"ד, סי' נא, עמ' ריז-רכב.

יש להימנע ככל האפשר מעקירת שיניים, ומותר כשיש לו כאבים עזים, או כשמזיקות לשיניים הסמוכות להם, או כשיש לו צער גדול ללכת בהם כצורתם עכשיו.

255. חולי השבירה בראי ספרות השו"ת. הרב ד"ר אברהם אופיר שמש. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 104-117.

- סקירת השאלות ההלכתיות בגברים ובנשים בבקעים (הרניה) ובצניחת איברים.
256. נסיונות מדעיים לצורכי רפואה. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"ב, חו"מ, סי' ח, עמ' רמד-רמט.
- לצורך אדם ולצרכים רפואיים אין בזה משום צער בעלי חיים.
257. זכויות בעלי חיים לאור ההלכה. הרב יגאל שפרן. **מפירות הכרם**, 251-262.
- אין לפגוע בהם לריק, אבל למחקר וניסויים מותר.
258. פסיכיאטריה והלכה. הרב שלמה אבינר. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 73-76; **עטורי כהנים**, 236, תשס"ד, 11-14.
- ההבדל העקרוני בין הגישה המצמצמת של חז"ל, לבין הגישה המרחיבה של המטפלים הפסיכיאטריים.
259. קמיעות ורפואות של צדיקים. הרב יקותיאל יהודה הלברשטם. **דברי יציב**, חו"מ, סי' קטז, עמ' קלב-קלה.
- יש כח לצדיקים לפעול בחכמה האלוקית שבקרבם לא פחות מרופאי אנוש. בס"י קיז עמ' קלו-קלז דן בסגולה לחולה לקבל על עצמו, שכשיתרפא יעשה סעודה לנשמת הושע בן בארי. בס"י קיח-קיט עמ' קלז-קלח מברר הסגולה לאשה שלא תפיל, שתחגור חגורה של ספר תורה כל הזמן עד אחרי הלידה.
260. **שיח חכמים**, קובץ מאמרים בחקר ההלכה, חלק ב. הרב יחיאל יצחק הלוי. ירושלים תשנ"ה, 530 עמ', הסכמות. כולל דיונים על השתלת איברים וקביעת רגע המות.
261. קביעת רגע המות. ד"ר שמואל וייס. **מפירות הכרם**, 263-268.
- בעבר קבעו לפי הפסקת הנשימה, וכיום מתחשבים גם במות המח.
262. ניתוח מתים. הרב שלמה שטרן. **ארחות**, 55, תשס"ד, 34-38.
- סיכום השאלות ההלכתיות ודעות הפוסקים בנושא זה.
263. תשובה בענין ניתוחי מתים והשתלת איברים. הרב יוסף שלום אלישיב, לבית הדין בלונדון, בתשמ"ה. **מוריה**, שז-שי, תשס"ד, קסח-קע.
- אין להתיר לרבנים לתת יד להנהגת כרטיסיות מיוחדות ליהודים הרוצים לתרום איברים בתנאים מסוימים, ולא צריך לחשוש כי בשל כך יימנעו הרופאים מלטפל ביהודים.
264. השתלת איברים וקבורתם. הרב שלמה שמשון קרליץ. **משפטי שלמה**, סי' יב, עמ' מא-מה.
- לפיקוח נפש ודאי מותר לקחת חלקי עור או עין, או כשנוטלים מאדם חי.
265. תרומת מח עצם. הרב אליקום דבורקס. **צהר**, יב, שצה-תב.

- יש חיוב לתרום דם ומח עצם מכיון שאין בזה סכנה, ומותר ליטול על כך כסף. אין לקרב מיתתו של גוסס, גם לא על ידי זריקת מורפיום.
266. השתלת לב. הרב שמואל דוד מונק, בתשכ"ט-תש"ל. **פאת שדך**, ח"א, סי' קלט-קמ, עמ' רפ-רפד.
- התכתבות עם מחבר קונטרס בנושא השתלת לב וקביעת רגע המות, והשגות על דבריו. בס' 'קמג עמ' רצב התנגד שכלה תקח כדורים למנוע שתראה דם מחמת חימוד.
267. השתלת עין ממת. הרב שמואל דוד מונק, לרב חנוך דב פדווא, בתשכ"ב. **פאת שדך**, ח"ג, סי' קנה, עמ' שמט-שנא.
- יש צדדים להתיר להשתיל למי שנסתמא עין ממת נכרי, ואולי אין בזה איסור גיוול והנאה ממת, או חשש לטומאת כהנים.
268. השתלת כליה. הרב יחזקאל ראטה, לרב אליעזר שטרנבוך. **עמק התשובה**, ח"ה, סי' סט, עמ' קמה-קמח.
- מן הדין אין חיוב לתרום אבר מגופו להצלת חברו, רק ממידת חסידות.
269. תרומת אחת מכליותיו להצלת חברו. הרב יצחק שמואל שכטר. **בית הלל**, יז, תשס"ד, מג-נב.
- כשאנו מכניס עצמו לסכנה-חייב להצטער כדי להציל את חברו. יברך הגומל בלי שם ומלכות, אבל המושתל בשם ומלכות.
270. תרומת כליות לחולה. הרב אליעזר שטרנבוך. **שעשועי אורייתא**, ב, תשס"ד, קג-קה. הרב שמואל ווזנר. קו-קח. הרב יחזקאל ראטה. קט-קיד. הרב אפרים פישל הרשקוביטש. קטו. הרב יצחק שטיין. קטז-קל. הרב חיים יוסף דוד וייס. קלא-קנ.
- אי אפשר לחייב לתרום, אבל מי שתרם קיים מצוה גדולה. פירוט מכלול ההלכות בשאלה זו.
271. החניטה במקורות ישראל. ד"ר זהר עמר. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 32-36.
- פרשנות חז"ל לפרשת ארבעת המצורעים כמקור הכלל לחיי שעה לא חיישינן. הרב אוריאל בנר. 37-44.
272. המאבד עצמו לדעת. ד"ר בנימין גזונדהייט. **אסיא**, עג-עד, תשס"ד, 77-93.
- ניתוח הלכתי ומוסרי של מסכת שמחות פרק ב הלכות ה-ו.
273. כניסת כהנים לבתי חולים לטיפולים או לביקור חולים. הרב יעקב מאיר שטרן. **מבית לוי**, ט, תשנ"ו, עז-פו.
- מחמת כמה צדדים יש להתיר להם להיכנס.
274. מיעוט טומאה בכהן חולה הממתין בבית חולים. הרב מיכאל שלמה רויטנברג. **צהר**, יב, עדר-רפג.

דיון אם כשנכנס בהיתר ימתין עד שיגיע התור השני שלו, או שמוטב לצאת ולהיכנס אחר כך שוב.

275. כניסת אשת כהן מעוברת לבית הקברות. הרב משה לוי. שו"ת **תפלה למשה**, ח"ג, סי' לט, עמ' שפה-שצט.

מותר לה להיכנס לבית הקברות גם אם ראו בבדיקת אולטרה סאונד שעוברת זכר, אבל יכולה להחמיר לחוש לדעה אחת.

ז. נשים, הפרייות

276. חזקת אבהות נגד בדיקת רקמות. הרב יוסף קאפח, עם הרבנים עובדיה יוסף גאליעזר שפירא. **עדות ביהוסף**, 463-459.

אין לסמוך על בדיקת רקמות להפקיע את אבהות הבעל של אשה צנועה, והבת כשרה לבוא בקהל.

277. בדיקת רקמות. הרב עובדיה יוסף, לרב שלום משאש ולרב יהודה קלמר. **יביע אומר**, ח"י, אה"ע, סי' ח-ט, יב-יג, עמ' שצד-שצו, שצח-ת.

בית הדין הגדול פסק שלא לסמוך על בדיקת רקמות לקביעת אבהות. כך גם כשהתברר בבדיקות רפואיות שזרעו חלש, אלא שקיבל תרופות והועילו לחזק.

278. סירוס אשה בידים. הרב שאול ברייש, לרב חי עמרם, בתשנ"ט. **שאלת שאול**, ח"ב, אה"ע, סי' א, עמ' רמד-רמח.

חולת מייעים שתסתכן בהריון נוסף וסמי מניעה אינם מועילים לה-יכול הרופא לסרסה בשעת הלידה, ועדיף על ידי רופא עכו"ם.

279. קשירת שבילי הזרע לאשה שסכנה לה להתעבר. הרב יחזקאל ראטה, לרב גבריאל יהודה איליאוויטש, בתשל"ז. **עמק התשובה**, ח"ג, סי' צב, עמ' קצה-קצז.

מסכים עמו להתיר לה כי אין בזה סירוס, ומוטב על ידי עכו"ם.

280. כריתת רחם. הרב לוי יצחק גרינולד. **מגדלות מרקחים**, אה"ע, סי' ט, עמ' רי. הוצרכו הרופאים לכרות את רחמה מותרת לבעלה, מכיון שיכול לשמש כדרך כל הארץ.

281. תשמיש שלא כדרכה ודרך איברים. הרב יהודה הרצל הנקין. **בני בנים**, ח"ד, סי' יח, עמ' סד.

אסרו עליה הרופאים להתעבר עד שתקבל חיסון בתחילת המחזור הבא, יכולה לשמש דרך פי הטבעת וכדומה עד הוסת הבאה.

282. **שיבוט גנטי**, אסופת מאמרים במבט תורני. עורך ראשי יונתן רזיאל. ירושלים, קהילת מצפה שמואל במצפה נבו מעלה אדומים, תשס"ד, 208 עמ'. כולל מאמרים הנדפסים כאן לראשונה, או המתורגמים מאנגלית.

283. הזרעה מלאכותית. הרב יחזקאל ראטה, לרבי יואל טייטלבוים. **עמק התשובה**, ח"א, סי' קסד, עמ' רל-רלז.
- הנולד מהזרעה מלאכותית הוא שתוקי גמור ואסור לבוא בקהל.
284. הזרעה מלאכותית. הרב אברהם חפוטא, בתשל"ב-תשנ"ד. **מענה לשון**, ח"ג, אה"ע, סי' א, עמ' קפח-קצג.
- בשעת הדחק יש להתיר לה מזרע בעלה, הולד אינו ממזר, ומתיחס אחריו לגבי דין קרובים לחומרא ולא לקולא.
285. בעיות ופתרונות בהפריה מלאכותית. הרב ד"ר שמואל די סניי. **תפארת אירופה**, א, תשס"ב, 132-137.
- סקירת דעות הפוסקים על הבעיות והפתרונות.
286. קביעת מין הילוד מראש. הרב ד"ר נחום אליעזר רבינוביץ. **במראה הבזק**, ח"ה, 205-208.
- סקירת הבעיות בהפרייה מלאכותית כשהאשה מבוגרת ויש לה רק בנות, אם מותר להפרותה בתאים זכריים כדי שיוולד לה בן.
287. מעמדם של בן ובת רווקה לענין חיתון ויוחסין. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ג, סי' מג, עמ' 204-214.
- פנויה ששילמה למאגר זרע בבית חולים כדי להפרותה מרבה שתוקים בישראל, וצריך להימנע מזה ככל האפשר.
288. הפריה מלאכותית מזרע הבעל כשהאשה נשאית איידס. **במראה הבזק**, ח"ה, 210-211.
- אסור לרופא לעסוק בכך כאשר יש לזוג בן ובת, או כשאין זו הפריה כדרך כל הארץ.
289. הוצאת זרע מן הנפטר להפריית אלמנתו. **במראה הבזק**, ח"ה, 203-204.
- יש סוברים שמותר להוציא זרע מהמת ואין בזה משום ניוול.
290. בעלות על ביציות מופרות. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ג, סי' סה, עמ' 311-313.
- זכות האשה לדרוש שתופרה, אבל רק מביצית אחת והיתר יושמדו. מן הראוי שתוותר על כל תביעותיה הממוניות כשתלד.
291. דין הנולד מתרומה מבנק הזרע, אם הוא כשתוקי. הרב עובדיה יוסף, לרב אשר וייס. **יביע אומר**, ח"י, אה"ע, סי' י, עמ' שצו-שצז.
- הבת שנולדה מתרומה כזו כשרה אפילו לכהונה.
292. יחוס ולד הנולד על ידי הזרעה מלאכותית. הרב מרדכי רלב"ג. **תחומין**, כד, תשס"ד, 139-146.

- אין ידוע מי תורם הזרע-הולד כשר וראוי לבוא בקהל, לא כשתוקי האסור מחשש ממזרות. הסכימו לכך הרבנים שלום משאש וזלמן נחמיה גולדברג.
293. יחוסו של הנולד מזרע שמקורו במאגר זרע. הרב יעקב אפשטיין. **תחומין**, כד, תשס"ד, 147-155.
- יש להימנע מהפריה כזו המרבה שתוקים בעולם הפסולים לחיתון.
294. הפריה חוץ גופית. הרב גדליה אורנשטיין. **תחומין**, כד, תשס"ד, 156-159.
- כשידוע שתורם הזרע יהודי-הולד מתיחס אחריו, ומקיימים בו מצות פריה ורביה.
295. מזונות וגט כשיש בת מהפריה מלאכותית. הרב יוסף קאפח, עם הרבנים עובדיה יוסף ואליעזר שפירא. **עדות ביהוסף**, 17-21.
- חילוקי דעות אם יש לחייב את האב במזונות, ואם עליהם להתגרש.
296. בחור שיש לו נקב בתחתית הגיד, וביצתו הימנית לא ירדה לכיס. הרב אליהו ילזו. שו"ת **יש מאין**, ח"א, סי' כ, עמ' קמז-קנג.
- מחמת כמה טעמים יש להתיר לו להינשא, ויתלו בו את הבנים בגלל חזקתו וחזקת האם.
297. ניתוח הערמונית. הרב לוי יצחק גרינולד, לרב חיים ברגר. **מגדלות מרקחים**, אה"ע, סי' א, עמ' רב.
- אין צורך להפרישם כי זה חולי הנחשב כבידי שמים, וכן אולי לא ניטלה כל הערמונית.
298. ניתוח הערמונית. הרב שמואל דוד מונק, בתשכ"ה. **פאת שדך**, ח"א, סי' קמה, עמ' רצה-רצט.
- התכתבות עם חכם אחד להצדקת היתרו של החזון איש.
299. פצוע דכא-פסול הגוף. הרב דניאל כ"ץ. **חמדת הארץ**, ג, תשס"ד, 115-138.
- השלכות הלכתיות לכך שפצוע דכא הוא פסול הגוף ואינו פסול יחוס.
300. הנוטל תרופות למחלת הערמונית (פרוסטטה), והזרע אינו יוצא אלא חוזר לכיס השתן. הרב שאול ברייש. **שאלת שאול**, ח"ב, אה"ע, סי' ב, עמ' רמח-רנ.
- יכול לשמש עם אשתו כרגיל, ואין הוא בגדר מוציא זרע לבטלה.
301. שידוך בחור שכרתו לו את האשך השמאלי. הרב שלמה זעפרני. **שמרו משפט**, סי' לח, עמ' קלה-קלז.
- לדעת הקהלות יעקב אין זה מום שחייב להודיע עליו לצד השני מכיון שראוי להוליד וכשר לבוא בקהל, ויש חולקים.
302. נישואי מינקת לסריס שאינו יכול להוליד. הרב יחזקאל ראטה, לרב צבי אויש. **עמק התשובה**, ח"ה, סי' פח, עמ' קצא-קצד.

מותר להשיאם תוך כ"ד חודש, כי נגמלה ומאכילה את התינוק מבקבוק, היא מטופלת בשמונה יתומים, והמיועד מתחייב לפרנסם. –בסי' פט עמ' קצד-קצח השיב לרב יעקב יצחק ניימן, שאפשר ליעץ למעוברת שהתאלמנה לא להתחיל להניק, כדי שאולי תוכל להינשא במוקדם.

303. נתינת רופא ישראל לגויה גלולות למניעת הריון. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"א, סי' פח, עמ' קסד-קסח.

כשחולה וריבוי הבנים קשה לה-מותר לו בדרך עראי, אך לא כשהמטרה היא מיעוט ישובו של עולם או פריצת גדר עריות.

304. סירוס פרד. הרב יעקב בירדוגו. **עדות ביעקב**, אה"ע, סי' א, עמ' לח.

אסור לסרס בעלי חיים גם כשאננם ראויים להוליד.

305. הבחנה בגיורת. הרב יוסף שלום אלישיב, לרב יצחק לייב טלסניק, בתש"ס. **צהר**, יב, שנג-שנד; יג, תצה.

אין להתיר לה להינשא לפני שלושת חודשי הבחנה, גם אם מביאה תעודת רופא שאינה מעוברת.

306. נישואי גיורת תוך שלושה חודשים. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ב, סי' לט, עמ' קעד-קעח.

זוג עולים הנשואים בערכאות יכולים להשיאם מבלי להמתין ג' חודשים מגיורה, מאחר שהביאה תוצאות בדיקת דם שאינה בהריון.

307. היתר מאה רבנים באשה שהיא עתים חלומה ועתים שוטה. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ב, סי' צה, עמ' רטו.

כשמשותטת לעתים קרובות או שכבר היתה חולה בעת שנשאה, יש לסדר לו היתר מאה רבנים. –בסי' ק-קג עמ' רלד-רמו הורה בענין גיטין וקידושין של שוטה שיכולה לשמור גיטה, עם תשובת בנו הרב משה.

308. היתר נישואין לבעל שאשתו נשתתת כמה שנים ומאושפזת בבית חולים. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"י, אה"ע, סי' א, עמ' שפה-שפו.

מותר לו להינשא אף כי אין לו להשליש את כתובתה, אבל קיבל עליו בקנין שיעמוד לדין בכל עת שיידרש.

309. בדיקת מצב בריאות. הרב יוסף קאפח, עם הרבנים שלמה גורן ומרדכי אליהו. **עדות ביהוסף**, 466-489.

בעל שטען כי אשתו נתקפה במחלת עצבים, יש לחייבה לעבור בדיקות אם נתרפאה, לפני שיותר לבעל לשאת אשה על אשתו.

310. נשא אשה ואחרי ט"ז שנים נסמית בשתי עיניה. הרב יעקב בירדוגו, בתרנ"ב. **עדות ביעקב**, אה"ע, סי' לג, עמ' עג.

יכול לישא אחרת עליה.

311. מידור ומידורוג בתחום בריאות הנפש. ד"ר אליעזר בן שלמה. **מפירות הכרם**, 246-238.
- חולי הנפש במבט הלכתי.
312. בעלי מוגבלות נפשית, שכלית ואוטיזם. הרב יאיר לרנר. **תחומין**, כד, תשס"ד, 172-160.
- פרטי גדיהם לגבי חיוב במצוות, נישואין, בגידות, הורות, תעסוקה ורכוש.
313. השתל הקולארי (מכשיר שמיעה חדיש) והגדרת החרש בהלכה. ד"ר ישראל ברמה. **תחומין**, כד, תשס"ד, 178-173, איורים.
- גם הרב שלמה זלמן אירבך היה מודה שמבחינת ההלכה אינו נחשב כחרש.
314. משודכת שהתגלה כי צמח לה גם אבר זכרות אטום. הרב שלמה קלוגר. **תפארת צבי**, מה-מט.
- יכולה להינשא, ואין דינה כאנדרוגינוס.
315. היתר עגונה על ידי השוואת שיני הבעל או צלעותיו עם צילומי הרופאים שנעשו כשהיה בחיים. הרב יחזקאל ראטה, בתשמ"ח. **עמק התשובה**, ח"ב, סי' צט, עמ' רכח-רלד.
- יש לסמוך עליהם כעל סימנים מובהקים כשהמומחים מעידים על כך אף שאינם שומרי תורה ומצוות, אם יצטרפו לזה מורי הוראה מובהקים.
316. **פוריות הגבר**, הפסיקה ההלכתית. סיכומי ההרצאות בכנס הארצי תשס"ג. בעריכת הרב יואל קטן. מהדורת ניסוי. ירושלים, מכון פועה, תשס"ד, 103 עמ'.
317. המסתכנת מאד בכל הריון ולידה. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"י, אה"ע, סי' כד, עמ' טו-תיח.
- יש להתיר לה לשנה וחצי לשמש במשחה קוטלת זרע שתשים אפילו קודם תשמיש, וכעבור זמן תיבדק על ידי רופאים אם הסיכון עדיין קיים.
318. גמילת נער מהוצאת זרע לבטלה. הרב יהודה הרצל הנקין. **בני בנים**, ח"ד, סי' כ, עמ' עג-עו.
- ימלא אחר הוראות הפסיכולוגית להוציא זרע כמה פעמים ביום ובשבוע, יטבול אחר כך כדי שיתרגל לשלוט בעצמו, והסכים לזה בעל הוראה מובהק.
319. נישואי קרובים. הרב אברהם חפוטא. **מענה לשון**, ח"א, אה"ע, סי' ט, עמ' רה-ריט.
- מי שאינו מקפיד יכול לשאת את קרובתו, אלא אם כן יש במשפחה מחלות תורשיות.
320. בדיקות גנטיות לפני האירוסין. **במראה הבזק**, ח"ה, 209.
- יש להמליץ על הבדיקות כדי למנוע אפשרות למומים עתידיים.

321. אם חייב לספר למשודכת שיש לו אח חרש או שוטה. הרב יצחק זילברשטיין.

עלינו לשבח במדבר, סי' נא-נג, עמ' תריח-תרכ.

כולל: אם לבצע בדיקת מעבדה כדי לגלות מידע לשידוכים; דמי שדכנות לפסיכיאטר אפוטרופוס של המוגבל קצת בשכלו. -בסי' סב עמ' תרכ פסק שמוותר לעצור בכביש צר לאסוף את ילדו מהגן כשאחריו אמבולנס צופר. -בסי' עב עמ' תרלו התיר למגיד שיעור חולה להכניס ספה דמיונית ספסל לבית הכנסת. -בסי' פא עמ' תרמה הורה, שיכולים שכנים להתנגד שתגור אצלם אשה חולת גניבה. -בסי' פח עמ' תרנב דן באמינות מכונת אמת. -בסי' קיד-קטו עמ' תרעה כתב על מי שחבל בבנו בשבת עד זוב דם, ועל מלמד שאביו חלה ומבקש ממנו שיתפטר ויבוא לשרתו. -בסי' קיח עמ' תרפב התיר לבנים למנוע מאביהם הזקן לקבץ נדבות. -בסי' קכא עמ' תרפא אסר לאחות לשתוק כשרואה את אביה הרופא משתמש באיזורי רפואה של בית החולים בלי רשות. -בסי' קכד עמ' תרפט יעץ למי שרוצה להרבות זכויותיו בראש השנה, לסעוד חולה משמרת אחת. -בסי' קלא עמ' תרצה השיב אם לדחות ניתוח לא דחוף שנקבע לראש חודש, וצריך לצום לפניו ולאחריו. -בסי' קלג עמ' תרצו ענה למסתפק אם להיות בליל הסדר עם חולה בודד או אצל רבו. -בסי' קמז עמ' תשי תשובות בעניני שבת למנהל עזר מציון. -בסי' קמט-קנ עמ' תשיו התיר לרופא שטיפל בפצועים ברעש אדמה בארץ זרה לצלם על ידי נכרי את הנפטרים לצורך זיהויים, ודן בהעסקת משגיח כשרות שאינו יכול להיגמל מעישון בשבת. -בסי' קנד עמ' תשכב נשאל על חולה בנכר שנדר לעלות לירושלים כשהניתוח יצליח, והתערער המצב הבטחוני. -בסי' קסא עמ' תשכט הורה להקדים בטיפול בפצועים או בצדקה את מי שראוי להוליד.

322. **שחר אבקשר**, קובץ מאמרים: בירור אמוני סביב הציפיה להיפקד. עורכים:

אבי תמיר וחיים פישמן. ירושלים, ספרית בית אל, תשס"ד, 286 עמ'.

323. חובת האשה בשמירת הריון. יצחק רונס. **תחומין**, כד, תשס"ד, 228-234.

רשאית האשה לא לציית לרופא, ולהמשיך בשיגרת חייה הרגילים.

324. היבטים רפואיים והלכתיים בשמירת הריון. ד"ר חנה והרב יואל קטן. **אסיא**,

עג-עד, תשס"ד, 118-127.

דיון בתועלת שמירת ההריון, ובבעיות ההלכתיות הכרוכות בו.

325. טיפול כימותרפי באשה בהריון. הרבנים אליהו בקשי-דורון ויצחק

זילברשטיין. **תחומין**, כד, תשס"ד, 117-125.

הראשון חולק על דעת השני, וסובר שיפה עשה הרופא שסירב לטיפול

המסכן את העובר.

326. **אם הבנים שמחה**. הדרכה רפואית באספקלריה יהודית להורים בראשית

דרכם. בלומה רוטנר. (מהדורה עשירית מורחבת. בני ברק תשס"ד), 277 עמ'.

327. **משכן הלב**. הדרכה רפואית באספקלריה יהודית להזנת הפעוט. בלומה רוטנר. (בני ברק תשס"ד), 302 עמ'.
328. ביקור אשה אצל רופא. הרב יקותיאל יהודה הלברשטם. **דברי יציב**, ח"ז, סי' קכב, עמ' קמא-קמב.
- חובה לתקן שתוכל ללכת לרופא בלי שום חשש פקפוק.
329. ביקור אצל רופא נשים. **במראה הבזק**, ח"ה, 219-221.
- מותר להיבדק אצל רופא, ויש הוראות הלכתיות לגבי היחוד.
330. טריפה על ידי ניתוח לענין עדות קידושין. הרב מנשה קליין. **מוריה**, שד-שו, תשס"ד, עב-עה. הרב זלמן נחמיה גולדברג. שז-שי, רלא.
- אין צורך לשאול את עדי הקידושין אם עברו ניתוח המטריף באיברים הפנימיים וטריפה פסול לעדות.
331. אשה שבעלה יצא מדעתו, והלכה לבית אביה העני עם נדוניתה והסבלונות. הרב יעקב בירדוגו, לרב יהושע מונסונייגו, בתרמ"ט. **עדות ביעקב**, אה"ע, סי' סד, עמ' צו-צח.
- לא היתה צריכה להישאר בבית הוריו, ויש לקיים מה שתפסה ומכרה למזונותיה.
332. סדר אירוסין ונישואין לחרש וחרשת. הרב שמואל דוד מונק. **פאת שדך**, ח"א, סי' קמט, עמ' שח-שט.
- הוראות כיצד לנהוג בברכות האירוסין והנישואין, ואם צריך כתובה.
333. חיוב מזונות של חרש לילדיו. הרב יוסף קאפח, עם הרבנים אליעזר גולדשמידט ושאלו ישראל. **עדות ביהוסף**, 149-154.
- דיון אם החרש בר חיוב לזון את ילדיו.
334. החזקת ילד אצל אב חולה. הרב יוסף קאפח, עם הרבנים אליעזר גולדשמידט ושאלו ישראל. **עדות ביהוסף**, 438-439.
- כל עוד הבעל חולה ואינו יכול לטפל בילדו-אין לאשר לו את החזקתו.
335. מרדה על בעלה בעת חוליו, וטוענת שתחזור אליו כשיבריא. הרב יעקב בירדוגו. **עדות ביעקב**, אה"ע, סי' סט, עמ' קד-קה.
- מורדת היא רק בתשמיש, ולא כשאומרת איני ניזונת ואיני עושה.
336. מורדת במאס עלי. הרב יוסף קאפח ועוד. **עדות ביהוסף**, 220-221.
- לא הוכחה טענת האשה שלבעל מחלת נפש ובגללה אושפז.
337. התרת אשה בלי גט. הרב עובדיה יוסף, לרב דוד אסיא, בתשמ"ח. **יביע אומר**, ח"י, אה"ע, סי' כו, עמ' רמא-רמב.
- אפשר להתיר לאשה להינשא בלי גט מבעלה שהתגייר בלי קבלת מצוות, והוא מאושפז כעת במחלת נפש.

338. אשה שהפילה בתוך עשר שנים, או שהיו לה בנים ומתו. הרב יוסף אלמאליח, בתקנ"א. שו"ת **תקפו של יוסף**, ח"א, סי' ל, עמ' קמח.

מונים עשר שנים מזמן הנישואין, ויכול לישא אחרת עליה.

339. לבו גס באשתו שהזקינה, ורוצה לישא אחרת מכיון שלא ילדה לו בת. הרב פתחיה מרדכי בירדוגו. **נפת צופים**, ח"א, אה"ע, סי' ג, דף לג ע"ב.

אינו יכול לשאת אחרת עליה, מכיון שילדה לו בן. —כששהתה עשר שנים ולא ילדה, אין מנכים לה את התקופה שהבעל היה חולה (ז, דף לה:). — חתן שחש בראשו ביום החתונה ונכנס למיטה עם הכלה בלי לבעול ונפטר-חולקים את הנכסים, ונדחית טענת הקרובים שכל אחד יטול את שלו (יא, דף לו.). —צודק הבעל שטוען שלא הכיר במחלתה לפני הנישואין, ומפסידה כתובתה (יד, דף לח). —נסמית אשתו בשתי עיניה, יכול לישא אחרת עליה למרות שנשבע לה על כך בעת הנישואין (יח, דף לט:). —מטלטלים של חרש משתעבדים לכתובת אשתו (לה, דף מו.). — נפרעים מנכסי הבעל להוצאות רפואת אשתו ששילם אחיה (סד, דף נד:). —בעל חולני שלא היה יכול לפרנס את אשתו, אין כופין אותו לגרש כשיש לה פרנסה, וכשמת לא תטרוף מהלקוחות (קכב, דף עא.). —צריכה לטעון בפניו שאין לו גבורת אנשים. הודה לה-חייב להוציאה בכתובה, בלי התוספת שהוסיף לה מרצונו (קכז, קל, דפים עב: עג:). —יבמה שנפלה לפני יבם חולה ועני, כופים אותו לחלוץ (קלה, דף עד:). —לא הכיר היבם במומי יבמתו עד שנשאה-יוצאת בגט בלי חליצה (קמב, דף עז:?).

340. בדיקה במכונת אמת. הרב יוסף קאפח, עם הרבנים מרדכי אליהו ואליעזר שפירא. **עדות ביהוסף**, 465-464.

יבדקו הצדדים במכונת אמת אם חיו יחד אחרי הכיעור, ואף כי ממצאי המכונה אינם מכריעים, מכל מקום רושם יש בהם.

341. נאמנות אשה בטענה ששימש אותה בנידתה. הרב אריה הורביץ. **לב אריה**, סי' כז, עמ' צט-ק.

אף שבדיקה במכונת אמת הוכיחה שדיברה אמת אין לחייבו לגרש, וחייב במזונותיה גם כשאינה עמו.

342. אשת איש שזינתה, כשחלתה מאד נדרה שלא תיזקק לאיש בעולם ואפילו לבעלה, וכשהתרפאה חזרה לסורה. הרב שאול ברייש, לרב דוד פרנד, בתשכ"ט. **שאילת שאול**, ח"ב, אה"ע, סי' ד, עמ' רנב-רנו.

תצא מבעלה אם מאמין לה, ואיך שלא יהיה צריכה התרת נדרים.

343. ניטל הרחם בניתוח והתשמיש קשה לה. הרב יהודה אלטמן, לרב שמואל ארנפלד, בתרס"א. **מי יהודה**, ח"ב, אה"ע, סי' טז-יז, עמ' רלט-רמא.

מכיון שעברו עשר שנים ואין להם ילדים יכול לגרשה או לשאת אחרת עליה. בעל חולה ומשותק והאשה טוענת שאינה יכולה לסבול התשמיש כשזורה בחוץ, אין לה דין מורדת.

344. בעל שאינו יכול להוליד, ואשתו התעברה מזרע זר. הרב אריה הורביץ. **לב אריה**, סי' עמ' ג-ה.

יש להאמין לרופאים שלא ישתנה בעתיד מצבו העכשוי של הבעל שסיכויי ההוליד קלושים, ובכל אופן הבן שנולד לה מהפריה זר כשר.

345. הטוענת שאין לבעלה גבורת אנשים. הרב יעקב בירדוגו. **עדות ביצקב**, אה"ע, סי' עג, עמ' קו.

אין למהר לכופו לגרש עד שיבררו היטב בבית דין מומחה.

346. הטוענת שאין לבעלה גבורת אנשים. הרב שלמה אבן דנאן, בתרפ"א. **בקש שלמה**, סי' לה, דף עה.

פסק דין בטענת אשה שבעלה משותק בידו וברגלו ומוטל חולה באפס כוחות, והוא מכחשה.

347. כפית גט כשטוענת שאין לו גבורת אנשים. הרב שלמה שמשון קרליץ. **משפטי שלמה**, סי' ג, ו, עמ' טז-יט, כז-כח.

אין כופין לגט רק כשטוענת במפורש בענין חוטרא לידה ומרא לקבורה. הטוענת שהבעל ידע מזה לפני הנישואין ונגרמה שנאה גדולה ביניהם המעכבת הריפוי, אינה צריכה להמתין שיתרפא וחייב לתת לה גט.

348. טענה שאין לבעלה גבורת אנשים והיא עדיין בתולה. הרב עובדיה יוסף. **יביע אומר**, ח"י, אה"ע, סי' כח, עמ' תכג.

אין לשמוע לבעל האומר שתבתק את בתוליה, ועליהם להתגרש. כשרופא ביתק בתולי אשה במכשיר-היא מותרת לבעלה בלי ספירת ז' נקיים וטבילה, ולא כהרבה פוסקי זמננו שהחמירו.

349. הטוענת שאין לו גבורת אנשים ותובעת גט וכתובה. הרב אריה הורביץ. **לב אריה**, סי' כו, עמ' צא-צח.

עלה מהבדיקות הרפואיות שסיכוייה להרות קלושים וכושרו לחיי אישות מוטל בספק-יתגרשו, והענינים הכספיים יוסדרו כפי פסק בית הדין.

350. בעל הרוצה לחייב את אשתו לקבל גט, כי לא ידע שהיתה חולת רוח ומאושפזת כבר לפני הנישואין. הרב אריה הורביץ. **לב אריה**, סי' עמ' יג-טו.

המשיך לגור עמה ארבע וחצי שנים-אין לחייבה בגט, ואין להתיר לבעל הספרדי לשאת אשה על אשתו.

351. גט בחולת נפש. הרב יוסף קאפח. **עדות ביהוסף**, 252-253.

על האשה לקבל גט מבעלה, ובית הדין האיזורי יחליט על החזקת הילד.

352. חלתה במחלה תורשתית, וכל בניה נולדו פגומים. הרב אריה הורביץ. **לב אריה**, סי' כה, עמ' פט-צ.

נדחית טענת הבעל לגרש את אשתו בעל כורחה מפני שרוצה ילדים בריאים שיוכלו לסעוד בזקנתו.

353. נכפית כעילה לגט. הרב יוסף קאפח. **עדות ביהוסף**, 254-258. הוברר שחלתה בילדותה באפילפסיה-חייבת לקבל גט, והבעל פטור מחיוביו הכספיים כלפיה.

354. כפית גט במחלת נפילה. הרב אריה הורביץ. **לב אריה**, סי' כא, עמ' סט-עו. טענה האשה שחלתה אחרי הנישואין וגרה עמו כמה שנים, אין לחייבה לקבל גט ואין לחייבו במזונות.

355. בעל מכה כעילה לגט. הרב יוסף קאפח, עם הרבנים שלמה גורן ומרדכי אליהו. **עדות ביהוסף**, 249-251.

בנוסף לכך הביאה האשה הוכחות רפואיות שלבעל יש הפרעות מיניות. 356. הגדרת שוטה לגבי מתן גט. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ב, סי' מב, עמ' קצב-קצח.

לפי התיאורים הרפואיים הוא שוטה גמור ואינו יכול לתת גט, עד שתהיה הטבה במצבו אפילו אם בגלל תרופות שנוטל.

357. ספק אם היה שפוי בדעת בעת כתיבת הגט. הרב שאול ברייש. **שאלת שאול**, ח"ב, אה"ע, סי' ז, עמ' רנח-רסא.

כשראוהו אחר כך שפוי בדעתו-מעמידים אותו על חזקה דהשתא והגט כשר.

358. איזה חולה כשיר לתת גט. הרב יחזקאל ראטה. **עמק התשובה**, ח"ז, סי' פז-פט, עמ' קנט-קס.

חולה רוח ששקט לשעה על ידי תרופות, יכול לגרש באותה שעה. מי שנתנו לו תרופה מטשטשת והסכים לתת גט, הוא בר גירושין ואינו יכול להתחרט כשהתעורר. מי שנפל ואיבד את ההכרה, דינו כישן בר חיובא ואין לדונו כשוטה.

ח. נזיקין, הפלות

359. עד אחד בצוואה. הרב ברוך יצחק לזין, הרב שלמה שמשון קרליץ. **משפטי שלמה**, סי' לז, עמ' קמג-קמט.

אף כי הפרופסור סיפר שהשכיב מרע היה חולה סוכרת, אבל לא ברור שמת מחולי זה ולא מהתקף לב.

360. נאמנות עדות רופאים ומומחים לפני בית הדין. הרב אריה הורביץ. **לב אריה**, סי' כט, עמ' קד-קי.

- אין זו עדות להוצאת ממון שיצטרכו שני עדים כשרים, אלא שבית הדין מתיחס אליהם כחזות דעת של מומחה בעל נסיון.
361. רופא ירושלמי שלימד את אומנותו המיוחדת לרופא בני ברק תמורת 15% מהכנסותיו. הרב שלמה זעפרני. **שמרו משפט**, סי' פז, עמ' שג-שז.
- הרופא הבני ברקי אינו יכול מהשנה השלישית להתנער מהתחייבותו, ועליו להמשיך לשלם גם בעתיד.
362. שילם על הטיפול מראש והטיפול לא נעשה. הרב יצחק זילברשטיין. **צהר**, יג, תשס"ד, תכט-תלג.
- מי ששילם מראש על טיפול שיניים ונאסר, אין הרופא צריך להחזיר לו את הכסף, וכשישתחרר יגמור את הטיפול. שולם על ניתוח לתיקון פזילה ונתבטל הצורך, יכולים לבקש שינתח תחתיו מישוהו אחר. -לא רצה הבעל לקנות תרופה יקרה לאשתו ואמר הרופא שהוא ישלם, יכול להתנער מהבטחתו. -מותר לשלם לרופא מכספי הרודף.
363. התערבות רופא בידי ממונות. הרב יצחק זילברשטיין. **קול התורה**, נו, תשס"ד, רכד-רכח.
- חייב הרופא לגלות לנפגע שמגיע לו יותר, אם לא יקפח בכך את פרנסתו.
364. שכנים שהסכימו שדירה אחת בבנין תושכר לפנימיה ישיבתית. הרב יצחק בן שושן. **ויצן יצחק**, חו"מ, סי' ד, עמ' שטו-שטז.
- אם אחד השכנים חולה או שיש לו כאבי ראש חזקים מהרעש-יכול לערער על ההסכמה, והפנימיה תעבור למקום אחר.
365. ילד עם פיגור שהוא אלים ומזיק, והתושבים מבקשים מההורים שלא יורידוהו למטה. הרב יצחק זילברשטיין. **עלינו לשבח** במדבר, סי' ח, עמ' תקפא-תקפב.
- כשהוא נושך יש לשכור אדם שילוהו, ואם אין זה בכוחם יעשה זאת הציבור. -בסי' לא עמ' תר התיר לעשות לחולה עירו מזון לפני התפילה.
366. שוכר חנות בלי איורור שחלה ויצא שנה לפני המועד. הרב ירמיה מנחם כהן. **שו"ת והרים הכהן**, ח"ג, סי' צז, עמ' רכה-רכז.
- מאחר שטוען שהיה אנוס והביא תעודות רפואיות, יש אפשר שישלם שכירות ששה חודשים.
367. ביטול הסעה שהוזמנה בגלל מחלה. הרב שלמה זעפרני. **שמרו משפט**, סי' עט, עמ' רעז-רעט.
- חלה המזמין ביום הנועד לנסיעה-פטור מלשלם למסיע כי נאנס, אך אם שילם מקדמה-יכול המסיע לעכבה לעצמו בניכוי כפועל בטל.
368. אומן שחלה בתוך ימי השכירות, ולכן השכיר לא היה יכול לעבוד. הרב פתחיה מרדכי בירדוגו. **נופת צופים**, ח"ב, חו"מ, סי' שמה, דף קעט ע"א.

האומן אנוס, וישלם רק כפועל בטל. היה על השכיר לנסות למצוא עבודה חליפית.

369. התיחסות לבדיקת דנ"א במשפטי הירושה. הרב שלמה זעפרני. **שמרו משפט**, סי' נג, עמ' קפה-קצג.

יש דעות שאפשר להסתמך על בדיקה זו בדיני ממונות.

370. שיעור בר דעת לענין ממונות וצוואות. הרב יהודה משה סילמן. **דרכי חושן**, ח"ג, עמ' נב-נו.

פירוט השיטות וההלכות על ישיש בדעה צלולה, אבל איבד את החוש בעניני כספים. —בעמ' עז-פא שיעור לעובדים סוציאליים על ההגדרות השונות של שוטה.

371. פירוש יפוי כח שנתן אב זקן לבנו. הרב שלמה זעפרני. **אור תורה**, תלו, תשס"ד, רעא-רפ.

בדיני ממונות יש אומדנא דמוכח שיתן המיופה כח מתנה לכל נכד שנולד. בדיני ירושה יש להתחשב בתוצאות בדיקת דנ"א.

372. שביתת רעב בהלכה. הרב יצחק צבי אושינסקי. **אורחות משפט**, קנא-קנו. אסור לשבות רעב גם כשאינו מסתכן בכך, ולרופא אסור גם מפני שמונע עצמו מלרפא.

373. הזמנת הצלה למי שאירעו שטף דם במקוה. הרב שלמה זעפרני. **שמרו משפט**, סי' פב, עמ' רפז-רצ.

הרב יצחק זילברשטיין הורה שחייב לשלם אף על פי שאמר להם שיכול לחבוש בעצמו ולא צריך להזמין אמבולנס, ורק אם הנוכחים הזמינו בגלל בהלת שוא שלהם עליהם לשלם.

374. פרץ לרכב לגונכו, וכשראה שיש בו תינוק העומד להיחנק נסע למד"א להחיותו. הרב שלמה זעפרני. **שמרו משפט**, סי' צח, עמ' שמו-שמט.

הפורץ פטור מלשלם את נזקי המכונית כשלא היתה אפשרות אחרת להציל את התינוק.

375. שאל מחבירו בגד והניחו בשבת על גבי מכה והתקלקל. הרב יצחק הוכגלרנטר. **זכרון יצחק**, ח"א, סי' כו, עמ' סו-סז.

השואל פטור מתשלומין מכיון שיכול לטעון קים לי כדעת הפוסט.

376. היזק בשעת נסיעה להצלת נפשות. הרבנים שמואל אליעזר שטרן ומשה שאול קליין. **בית הלל**, כ, תשס"ד, צג-צז.

כשנסע להצלת נפשות פטור על מה שהזיק, אבל לא כשנסע לשאר דבר מצוה.

377. מעטפה עם כסף שנמצאה בתוך ספר במגירת שולחן במרפאה. הרב שלמה זעפרני. **שמרו משפט**, סי' נד, עמ' קצד-קצז.

מצא אחרי יאוש הבעלים אינו חייב להחזיר רק לפנים משורת הדין, ויש אומרים שאף כופים על כך.

378. מצא מציאה במקום פרטי שרבים מצויים בו כמו בית חולים. הרב ישראל חיים מוטייב. **עשה חיל**, ח"ב, סי' כב, עמ' קא-קג.

אין בעלי המקום זוכים באבידה שאין בה סימן, אבל היה בה סימן או שהאובד לא יכל להרגיש בנפילתה-חייב להכריז.

379. תשלום השתלת שן לאחר מעשה חבלה. הרב שלמה זעפרני. **שמרו משפט**, סי' קיא, עמ' שצא-שצד.

החובל חייב לשלם לניזק את דמי הפחת, ומספק אין לחייבו בדמי ההשתלה. –בסי' קיב עמ' שצה-שצז חייב בעל מאפיה שלא ניפה היטב את הקמח, וצורר ברזל שהיה בלחם גרם שנשברה שן.

380. איסור הפלת עוברים. הרב יחזקאל ראטה, בתשנ"ג. **עמק התשובה**, ח"ב, סי' צב-צד, עמ' רג-רטו.

לא צדק הרב משה פיינשטיין שכתב באגרות משה, ח"ד, חו"מ, סט, שיש בזה איסור רציחה, ולכן במקום צורך גדול לרפואת האם יש להתיר. יכול רופא ישראל לטפל בהפלת עובר גוי, אבל נכרי מוזהר גם על עובר ישראל.

381. הפלת עובר במקום פיקוח נפש. הרב צבי קושלבסקי. **צהר**, יב, שפט-שצד.

נודע שמקננת במעוברת המחלה הנוראה וכנראה לא תחיה שנה, אין להפיל את העובר כדי להגדיל את סיכוייה. רופא חילוני בשבת עוסק בהצלה גם אם לא מכוין למצוה, ולכן מותר לרופא שומר שבת להחליף אתו תורנות. אין להעדיף רופא שומר שבת על רופא מחלל שבת.

382. הפלת עובר העשוי להיוולד בעל מום בגלל מחלתה של האם. הרב אברהם חפוטא, לרב שלמה אדהן, בתשכ"ט. **מענה לשון**, ח"א, אה"ע, סי' ח, עמ' רד-רה.

אין היתר להפיל אחרי ארבעים יום רק כשיש סכנה לאם.

383. אמירת כל האמת בשידוך – שו"ת. השואלת: ד"ר חנה קטן, העונה: הרב מרדכי הלפרין. **אסיא** עג-עד, תשס"ד, 189.

האם יש חובה לדווח לבן זוג מיועד על תסמונת השחלה הפוליציסטית (PCO) המזכירה במידה מסויימת את משפחת דורקטי שבגמרא, משפחה שדמיה מועטין ובניה מועטין.